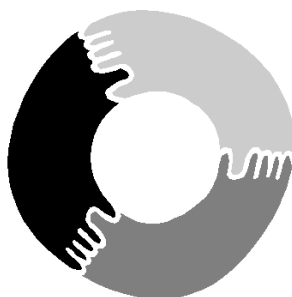

**A KIADVÁNY MEGJELENÉSÉT A
A PHARE PROGRAM
TÁMOGATTA.**

**XX KÖZÖSSÉGEK JOGA AZ INFORMÁCIÓHOZ
PROGRAM**

**KIADJA:
ÖKOTÁRS ALAPÍTVÁNY
BUDAPEST, MÓRICZ ZSIGMOND KÖRTÉR 15.
DRÓTPOSTA: OKOTARS@PSHIP3.ZPOK.HU
TÁVBESZÉLŐ: 166 – 88 – 66**

**A
FULMEN KIADÓ
KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL**

ISBN: 963 85876 0 1

**FELELŐS KIADÓ:
FOLTÁNYI ZSUZSA
IGAZGATÓ**

SZERKESZTETTE:

ZÖLD SZERVEZETEK ÉS KÖRNYEZETI INFORMÁCIÓK

A civil zöld szervezeteket támogató *Ökotárs Alapítvány* 1997 nyarán — cseh és szlovák partnerszervezetivel közösen — új programot indított „*Közösségek joga az információhoz*” címmel. A programnak kettős célja van a környezetvédő szervezetek információ szerző hatékonyságának fokozása ezirányú ismereteik és gyakorlatuk növelésével a nemzetközi, illetve az ágazatok közötti — az iparral és a hatóságokkal való — együttműködés serkentése.

A program elkezdése után hamar felismertük, hogy ma Magyarországon — elsősorban az adatvédelemi és környezetvédelmi törvényeknek köszönhetően — a zöld szervezetek szerencsére széleskörű és jól szabályozott lehetőségekkel rendelkeznek a környezet állapotával összefüggő adatok, információk megszerzésében — legalább is papíron. Mert a valóságban a jogszabályok viszonylagos újdonsága (és egyéb okok) miatt gyakran sem a szervezetek, sem pedig maguk a hatóságok sincsenek tisztában a jogaikkal és kötelességeikkel. Nem alakult még ki a zökkenőmentes információadási- és terjesztési gyakorlat, a szabályok jó része egyelőre írott malasztnak látszik.

Emellett számos gyakorlati probléma is nehezíti az együttműködést. Ezekből gyűjtöttünk össze egy csokorra valót a program első rendezvényein, 1997 novemberében és 1998 februárjának végén, megpróbálva gyakorlati módszereket — „tippeket és trükköket” — is adni megoldásukra. Jelen kiadványunkkal is ezt kívánjuk tovább folytatni. Szeretnénk egy olya, haszonnal forgatható és könnyen érthető útmutatót adni a zöldek kezébe, amely megismerteti őket az információszerzés hivatalos útjaival–módjaival és eligazít a hatóságok útvesztőjében. A különböző szervezetektől összegyűjtött valóságos esetek bemutatásával és a belőlük levonható következtésekkel pedig a gyakorlatban felmerülő nehézségek leküzdésére kínálunk ötleteket. Azaz: mit tehetünk, ha lustaságból, hatalomféltésből, vagy bármi egyéb okból — megtagadják tőlünk az információt, amelyre jogosultak lennénk? Milyen eszközöket érdemes bevetni az információ kikényszerítése érdekében? Meddig menjünk el a hivatalos úton és mikor éri meg letérni arról?

Egy fecske természetesen nem csinál nyarat — mi sem várjuk, hogy ettől a könyvecskétől egy csapásra minden megváltozik. Nem is beszélve arról, hogy az élő szó ereje mennyivel nagyobb az írásénál. Ezért a közeljövőben a témában jó néhány képzést szervezünk az érdeklődők számára, így is segítve őket tájékozottságuk növelésében,

Móra Veronika
Ökotárs Alapítvány

Az alábbi füzetke két részből áll. Első felében *dr. Fülöp Sándor (EMLA)* összeállításában megismerhetjük az információ-szerzéssel kapcsolatos magyar jogi környezetet. A kérdésekké és válaszokká rendezett szöveget a szerkesztés eltérő betűtípussal szedett kommentárjai kísérik. A törvényhelyeket igyekeztünk a lényegi résznél megragadva idézni, egyes kérdések megtárgyalásakor pedig a jogi szakirodalom fontosabb munkáira is hivatkozunk. Minden esetben megtaláljuk a törvényhely pontos megnevezését; ennek segítségével könnyen megkereshetjük a teljes szöveget. Ehhez a részhez csatlakozik *Szűcs Boglárka (Ökoszolgálat)* összeállítása bizonyos gyakorlati tudnivalókról.

A füzetke másik felében esettanulmányokat közlünk. Az egyes leírásokat a megkeresett csoportok állították össze és a szerkesztés foglalta egységes keretbe. A jogi tájékoztató és az esetleírások összevetésével ki-ki megítélheti a mai magyar zöld mozgalom információ-szerző erejét és a rendelkezésre álló jogi eszközök használatának módját és mértékét.

AZ INFORMÁCIÓK MEGSZERZÉSE ÉS A MAGYAR TÖRVÉNYEK

ÍRTA: DR. FÜLÖP SÁNDOR
EMLA

Elkészítettük a környezetvédelmi információk megszerzésének magyar törvényi környezete az áttekintését. Azt találtuk, hogy a rendszerváltás után a magyar jogalkotás mind a környezetvédelmi jog, mind a közösségi részvétel területén jelentős új eredményeket ért el. Ezek felhasználták az eddig felgyülemlett nyugati tapasztalatokat és hozzátettek számos újítást, amelyekkel egyszeriben a két jogterület nemzetközi élvonalába találtuk magunkat. A hazai átfogó, ugyanakkor meglehetősen részletes *Környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. törvény)*, vagy a *Személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról* szóló törvény (1992. évi LXIII. törvény; a továbbiakban: *Adatvédelmi Törvény*), a két témakör további részletes szabályozása és a nyomukban kialakult gyakorlat igen tisztességes és világos kereteket ad az információhoz való hozzájutáshoz — már ami a dolgok jogi vetületét illeti. Az egyetlen probléma az, hogy néha magunk sem vagyunk teljesen tisztába azokkal az értékekkel, amelyekkel rendelkezünk. Ezért nagyon lényeges, hogy pontosan felmérjük, hogy hol tart ma Magyarország és milyen térrel bírnak a környezetvédők.

A KÖRNYEZETI INFORMÁCIÓHOZ VALÓ HOZZÁJUTÁS (AZ INFORMÁCIÓHOZ VALÓ JOG PASSZÍV OLDALA).

Az információhoz való jog passzív oldala szempontjából a fontosabb problémák:

- a környezeti információhoz való jog
- a határidő (mi a lehetséges legrövidebb határidő, amelyen belül a kért információt szolgáltatni kell)
- a veszélyhelyzetek megítélése
- a környezeti érdekek elsőbbsége a titokvédelemhez fűződő kereskedelmi, üzleti érdekek fölött
- a felelős hatóság fogalma, ami szerint a hatóságok, mint egy felelős szervezet része járnak el és ilyenként mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy az ügyfelek kérését teljesítse
- az információszolgáltatás anyagi vonzatai.

1. Létezik-e környezeti információhoz való jog Magyarországon?

A Környezetvédelmi Törvény 12. § (1) bekezdése szerint:

„Mindenkinek joga van a környezetre vonatkozó tényeknek, adatoknak, így különösen a környezet állapotának, a környezetszennyezettség mértékének, a környezetvédelmi tevékenységeknek, valamint a környezet emberi egészségre gyakorolt hatásainak megismerésére.”

2. Bizonyítani/valószínűsíteni/állítani kell-e valamilyen érdeket az információhoz való hozzájutáshoz?

A Környezetvédelmi Törvény I. fejezetének „Tájékoztatás, tájékoztatás és nyilvánosság” című alfejezete, az V. fejezet „Környezetvédelmi információs rendszer és tájékoztatás” című fejezete, „A környezetvédelmi igazgatás” című VII. fejezete, illetőleg „Az állampolgárok részvétele a környezetvédelemben.” című VIII. fejezet foglalkozik e témakörrel. Egyik jogszabályhely sem állít az információhoz való hozzájutáshoz a kérdésben jelöltekhez hasonló feltételt.

Az Adatvédelmi Törvény 19.§ (3) bekezdés főszabály egyenesen utal a feltétel nélküliségre:

„Az (1) bekezdésben említetteknek lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse.”

A legáltalánosabb szinten ezt a kérdést Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (a továbbiakban: Államigazgatási Eljárás Törvény) szabályozza. Ennek III. fejezetében „Az iratokba való betekintés.” alcímet viseli. Ebben az ügyfélnek korlátlan irat-betekintési jogot ad, míg 41. § (2) bekezdés az egyéb érdekelteknek már csak feltétellel:

„Az államigazgatási szerv az ügyfélen és képviselőjén kívül más személynek (szerv képviselőjének) is megengedi az iratokba való betekintés vagy másolat készítését, ha igazolja, hogy az iratok tartalmának ismerete jogának érvényesítése vagy feladatának teljesítése céljából szükséges.”

Megjegyezzük, hogy az Államigazgatási Eljárás Törvényhez képest az Adatvédelmi Törvény speciális jogszabály, így az ellentmondó szabályok közül az utóbbi érvényes. Környezetvédelmi ügyekben ezen felül a környezetvédelmi társadalmi szervezeteknek a

illetékesek mindössze barátságosan érdeklődhetnek arról, hogy mi is vezette el hozzájuk a polgárt.

3. Kötelesek-e a hatóságok a tényleges dokumentációt rendelkezésre bocsátani, avagy csak az abban foglalt információt?

A Környezetvédelmi Törvény 12. § (3) az adatok hozzáférhetővé tevéséről és a megfelelő tájékoztatás megadásáról szól, mellérendelő felsorolásban. E két fordulat egymással való összevetéséből nyilvánvaló, hogy a hozzáférhetővé tétel a tényleges dokumentáció rendelkezésre bocsátását jelenti, míg a pusztán tájékoztatás ehhez képest csak kiegészítő jellegű lehet, azaz a dokumentációból nem nyilvánvaló információ magyarázata.

Az Adatvédelmi Törvény a közérdekű adatok megismeréséről szól, ami önmagában a most tárgyalt kérdés megválaszolására nem alkalmas. Teljesen egyértelmű viszont az *Államigazgatási Eljárási Törvény* 41. §-ának már az alcímben is használt kifejezése „Az iratokba való betekintés.

Ezt úgy kell érteni, hogy ténylegesen szemügyre vehetünk minden papírt, dokumentumot. A hatóságok tehát kötelesek, ha azt kívánjuk, nekünk megmutatni a teljes dokumentációt. Ha pedig valami nem világos, megfelelő magyarázatot, további felvilágosítást adni.

4. Vannak-e garanciák a közösségnek szolgáltatott információ teljességére nézve?

A Környezetvédelmi Törvény már idézett általános, alapelvi szintű rendelkezéseiből az információ teljessége következik. Az *Adatvédelmi Törvény* 19. § (5) bekezdése a megismerhető iratok köréből kiveszi a belső használatra készült, valamint a döntéselőképzéssel összefüggő iratokat, a keletkezésüket követő 30 évig, ám kérelemre az ezekben foglalt adatok megismerését is engedélyezheti a szerv vezetője a határidő letelte előtt is, bármikor. Az *Államigazgatási Eljárási Törvény* 41 § (3) bekezdése szerint nem lehet betekinteni a tanácskozásról és szavazásról készített jegyzőkönyvekbe és a határozatok tervezetébe. Mindezek a korlátozások — az un. a contrario következtetéssel — egyértelműen arra utalnak, hogy mindazok az iratok, amelyek nem tartoznak e kivételek közé, nyilvánosak.

ügyviteli nyilvántartások (iktatókönyv, névmutató) adataira is. (Lásd: *Eljárási jog a közigazgatásban. Budapest, 1994. Unió. 151 oldal.*)

Ennek alaposabb nyomozás esetén van jelentősége. Ha például letagadni óhajtják még a valaha volt létezését is egy ügyiratnak, akkor az iktatókönyven megtalálva a nyomát (és az akta mindig nyomot hagy!) számon kérhetjük a dolgot.

Így könnyebb a keresgélésre serkenteni az illetékeseket. Nem szólva arról, hogy például egy perben egy iktatókönyvi bejegyzés még az iktatott irat nélkül is, bizonyítékként használható. Valamint ezen az úton ellenőrizhetjük, hogy az információkat tartalmazható iratok teljességét megkaptuk-e.

5. Mi a kérelem teljesítésének határideje?

Az Adatvédelmi Törvény 20. § (1) bekezdése szerint:

„A közérdekű adat megismerésére irányuló kérelemnek az adatot kezelő szerv a kérelem tudomására jutását követő legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 15 napon belül (...) tesz eleget.

Az Államigazgatási Eljárási Törvény az ügyfelek és az érdekeltek számára az iratbetekintésre vonatkozó kérelem teljesítésére nem szab határidőt, azt *haladéktalanul* kell elintézni. Ez a gyakorlatban a személyesen megjelenő ügyfél esetében az azonnali elintézést, a postai úton érdeklődő ügyfél esetében pedig a postafordultával történő válaszadást jelenti

Az Adatvédelmi Törvény tehát enged bizonyos időt a Hivatalnak. (A nap a jogszabályban naptári napot jelent, nem munkanapot! Némi zavar csak az összecsiszító ünnepnapok esetén lehet — de nem nagy.) Ez néha jogos, az akta — jó esetben — él és mozog az asztalok között. Elénk kell hozatni. Mindenesetre nem árt a kérelem előadásakor tisztázni azt, hogy ténylegesen mikor kapjuk meg a kért adatokat. Mikor mehetünk be megnézni; ha pedig írásban kérjük, nem árt emlékeztetni arra, hogy nekünk a törvény szabta határidőn belül van szükség a dokumentumokra. Így legalább tudják, hogy mi tudjuk a jogot, tehát erősebb helyzetből léphetünk fel.

6. Hogyan viszonyul ez a határidő az általános államigazgatási eljárási határidőkhöz?

Ez azt jelenti, hogy a hatóságnak alaposabb vizsgálódásra van módja, ténylegesen megbizonyosodhat arról, hogy ezek az engedélyek kiadhatók-e. Így a zöldeknek is van ideje az ügy alaposabb szemrevételezésére.

7. Meghosszabbítható-e ez a határidő?

Nem. Az *Adatvédelmi Törvény* a 15 napos határidő meghosszabbítását nem teszi lehetővé.

Ha tehát ezt átlépik a hivatalok, bizony megsértik a törvényt. A hivatalnak kötelessége a törvényes határidőn belül teljesíteni a kérelmünket, akkor is ha ez nehézségeket okoz nekik. Tessék a nyilvántartásokat, az irattározást arra számíttva megszervezni, hogy bármikor bejöhet valaki és élhet irat-betekintési jogával. De ne feledjük: nem az a célunk, hogy móresre tanítsuk a bürokratákat, hanem az, hogy érdeemben elősegítsük egy környezeti gond megoldását!

8. Létezik-e határidő arra nézve, hogy a hatóság kifejezze hajlandóságát az információ szolgáltatására?

Külön ilyen határidő a magyar jogban nem létezik, amint az *Adatvédelmi Törvény 20. § (1)* bekezdéséből, amit az ötödik kérdésünk után idéztünk, látható, hogy a 15 napos határidő már a kérelem teljesítésére szól.

Tehát nem lehet húzni az időt ezzel-azzal, mondjuk úgy, hogy visszaírnak egy levelet, amelyben közlik, hogy megadják az információt, s levelük kézhezvétele után számított ekkor vagy akkor érdeklődünk megint.

Nem. Az információt kell kiadni — a megszabott idő alatt. Ha mégis így próbálnák húzni az időt, nem az ő levelük keltétől vagy kézhezvételétől kell számítani a határidőt, hanem a mi kérelmünk (akár írásban akár szóban történt) előadásától!

9. Van-e külön határidő a negatív válaszra?

Igen, van.

Az *Adatvédelmi Törvény 20. § (2)* bekezdése szerint:

„A kérelem megtagadásáról — annak indokaival együtt — 8 napon belül írásban értesíteni kell a kérelmezőt.”

Ez jó szabály. Csökkenti az időhúzás lehetőségét. Megeshet tudniillik, hogy az érdemi válaszhoz hosszabb adminisztrációs vagy szakmai munka kell: több forrásból szükséges összegyűjteni az adatokat vagy más telephelyről bekérni. De a megtagadást már a kérelem és a jogszabályok összevetése által, szinte azonnal megteheti egy rutinosabb tisztviselő. Nyertünk hét napot a fellebbezésre — ha jogos.

Hatásosnak tűnhet viszont vést kiáltani — de nem célszerű állandóan ezzel az eszközzel élni, a hivatalt és a népet folyamatos feszültségben tartva. A cél nem az, hogy állandóan rendkívüli állapotban éljünk: hanem az, hogy a rendes állapotban a dolgok a rendes kerékvágásban menjenek.

11. Melyek az információ-szolgáltatás megtagadásának lehetséges indokai?

Az információ megtagadásának az állam érdekeire való hivatkozással három esetköre van a magyar jogban:

- az államtitok
- a szolgálati titok
- a belső használatra, valamint a döntés-előkészítés során készült adatok köre

Az üzleti titokkal kapcsolatosan kifejezett kivételeket a magyar jog nem fogalmaz meg, azonban a joggyakorlat e téren még rendkívül bizonytalan.

Államtitok „Az államtitokról és szolgálati titokról szóló az 1995. évi LXV. törvény” (a továbbiakban: *Titokvédelmi Törvény*) 3 § (1) bekezdése szerint az az adat, amely a törvény mellékletében meghatározott adatfajták körébe tartozik és a minősítési eljárás alapján a minősítő megállapította, hogy a nyilvánosságra hozatala sérti vagy veszélyezteti a Magyar Köztársaság honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai, külügyi vagy nemzetközi kapcsolataival összefüggő valamint igazságszolgáltatási érdekeit.

Valamely adat államtitokká nyilvánítása tehát két lépcsőben történik. Először is: maga a törvény meghatározza a mellékletében azokat az adatfajtákat, amelyeket államtitokká lehet minősíteni (*államtitok kör*). Ha egy konkrét adat ennek megfelelően az államtitok körébe tartozik, államtitokká nyilvánítja a *Titokvédelmi Törvény* 6. § (1), (2), és (5) bekezdésben meghatározott vezető hivatalnok (*miniszter, államtitkár, helyettes államtitkár, országos hatáskörű szerv vezetője vagy annak helyettese továbbá egyes igazságszolgáltatási szervek vezetői*).

Látható: államtitokká nem könnyen lesznek a dolgok. Nem akárki nyilváníthatja azzá. Ha tehát egy tisztviselő valamilyen adatra azt mondja: „államtitok”, mi jogosan kérdezhetjük: ki, és a törvény melyik rendelkezése szerint nyilvánította azzá. Erről az aktusról határozat kellett szülessék: kérhetjük bemutatását.

A *Titokvédelmi Törvény 4. § (2)* bekezdése szerint nem lehet az Adatvédelmi Törvényben az aktív információ szolgáltatás kötelezettsége alá vont tárgyköröket szolgálati titokká minősíteni, illetőleg a *(4) bekezdés* szerint a szolgálati titokkör megállapítása során ki kell kérni az adatvédelmi biztos véleményét. A szolgálati titokkör túlzottan önkényes megvonása ellen hathat az is, hogy azt a *Magyar Közlönyben* közzé kell tenni.

Mindazonáltal a szolgálati titok jogintézményével kapcsolatosan megállapíthatjuk, hogy az egy ma már idejétmúlt — a politikai és az államigazgatási szféra összemosódásából fakadó — szemléletet tükröz; nevezetesen azt, hogy bizonyos hatóságok jogosultak, sőt kötelesek az információ-monopóliumot fenntartani. Élesen merül fel a kérdés, hogy az úgynevezett szolgálati titok jogintézményének fenntartása mennyire egyeztethető össze az 1989-es alkotmányreform szellemével, konkrétan pedig a *Alkotmány 60. § (1)* bekezdésében lefektetett információszabadság elvével.

Most minden esetre az a helyzet, ami: ilyen körülmények között kell dolgoznunk. Nyilvánvaló, hogy a jelenlegi rend szerint ha akarnak, sok mindent nem kötnek az orrunkra. De legalább is lassítani tudják az információszerzés folyamatát: mi küzdhetünk, s nyerhetünk is, de ha az idő múlása különös gondot okoz (és a környezeti ügyek jelentős része ilyen), akkor bizony van mód a huzavonára. A „titok birtoklása”, ne feledjük, kiemeli a birtokost a közemberi sorból, a beavatottság fénye tükröződik arcán. (Már az ősvilági sámánnak is tetszett ez a szerep.) Ne „elvenni” akarjuk tehát tőle, mert a saját dolgunkat nehezítjük, hanem mintegy részesedni akarjunk az őt övező fényből, a titok ismeretéből. Azután, hogy ezzel mit kezdünk, az a mi dolgunk (és felelősségünk).

A döntés-előkészítéssel kapcsolatos titok az Adatvédelmi Törvény 19. § (5) bekezdésében nyert szabályozást:

„Ha a törvény másként nem rendelkezik, a belső használatra készült, valamint a döntés-előkészítéssel összefüggő adat a keletkezését követő harminc éven belül nem nyilvános. Kérelemre az adatok megismerését a szerv vezetője e határidő belül is engedélyezhet.”

Ezzel a szabályozással kapcsolatosan az adatvédelmi biztos már kifejezte aggályait, miszerint a 30 év eltúlzottnak látszik, másfelől a két előző titokfajtaival szemben itt nincs egy megfelelő garanciális minősítési eljárás. Álláspontunk szerint mindkét szóban forgó titokfajta a gyakorlatban éppen ezért szűken kell értelmezni.

Az *üzleti titok* alapján véve az állampolgárok és a gazdálkodó szervezetek vagyoni érdekeltségeihez és csak ahhoz tartozó fogalom, ezért a polgári jog és csak a polgári jog szabályai vonatkoznak rá. A *Polgári Törvénykönyv* 81. § szerint:

„Személyhez fűződő jogot sért, aki a levéltitkot megsérti, továbbá aki magántitok, üzemi vagy üzleti titok birtokába jut és azt jogosulatlanul nyilvánosságra hozza vagy azzal egyéb módon visszaél.”

A Polgári Törvénykönyv nem tartalmazza magát az üzleti titok definícióját. A Polgári Törvénykönyv jelenleg használatban lévő, legújabb kommentárja (*A polgári törvénykönyv magyarázata. I–II. kötet. Budapest, 1995. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó; 3. kiadás*) szerint:

„Az üzemi vagy üzleti titok a jogszerűen működő üzemmel, illetőleg üzlettel és ezek működésével kapcsolatos olyan adat, amelynek illetéketlen személy tudomására jutása az üzem., illetőleg üzlet zavartalan, biztonságos működését, vagy anyagi érdekeit veszélyezteti.”

A titok ez esetben tehát egy sokoldalú viszony a titok tulajdonosa és a titkot nem ismerő összes többi ember között. Ezzel a titok közel kerül a tulajdon fogalmához, azon belül is komoly rokonságot mutat az intellektuális tulajdonnal.

Egyértelmű? Igen. Ha valami a miénk, akkor mi rendelkezünk vele. Ha valami, a környezetvédő csoportunké, akkor a csoporté — és másoknak nincsen sok köze hozzá. Ha nem akarjuk elárulni az üzleti terveinket, (mondjuk vállalkozóként meg akarjuk saját hasznunkra őrizni jó ötleteinket), akkor erre senki sem kényszeríthet. Ha pedig ezt valaki mégis megteszi, akkor jogot sért. De egy személy vagy cég működése bizony a környezetre hatással van. Tehát a tevékenységünk *következménye* közérdekű lehet. S erről előre nyilatkozni kell (ezt tartalmazhatja például a környezeti hatástanulmány). A magánadatok ismeretéből következő dolgok egy része tehát közérdekű lehet, s kötelesség azt közreadni. Jó ezt észbe vésni.

Jó arra is gondolni mihez nincsen közünk. Néha megesik, hogy aktív zöldek a cégek főkönyvében kívánnak felderítést végezni. Ehhez pedig csak a hatóságnak van joga. A magántitok tulajdonosa persze könnyen (és jogosan) elzárkózik. Ha olyasmire törekszünk, amit amúgy sem tudunk megszerezni, mert védi a törvény, akkor rosszul használjuk zöld energiáinkat!

Polgári Törvénykönyv rendelkezésnek különböző hatása van az Adatvédelmi Törvényben írt passzív, illetőleg aktív információ-szolgáltatásra.

Mivel az üzleti titok megszerzése önmagában nem minősülhet jogsértésnek, az üzleti titok kiadása egyes ügyfeleknek, egyedi ügyekben, kérelemre, a passzív információszolgáltatáshoz való joguk érvényesítéseként nem lehet üzleti titoksértés.

Más a helyzet az aktív információ-szolgáltatással, ami nyilvánosságra hozatalnak minősülhet, ezért ahhoz a jogosultságot kizáró valamilyen jogszabályi felhatalmazás kell, vagy esetlegesen olyan szituáció, amikor a nyilvánosságra hozatalt megfelelő jogos érdekek indokolják.

A személyes adatok védelmével kombinált üzleti titok speciális formái jogunkban az értékpapír titok, a banktitok, a biztosítási titok, a vámtitok és a különböző szakmai titkok. Valamennyiükre nézve igaz, hogy a személyes jellegű adatrészek védettek, míg az üzleti jellegű adatokkal kapcsolatosan az üzleti titokra vonatkozó általános megjegyzések érvényesek. (Itt most nem foglalkozunk részletesebben e speciális titkokkal.)

Úgy tűnik tehát, hogy bizonyos esetekben az üzleti titokhoz nehezebb hozzáférni, mint az államtitokhoz — legalábbis közembernek.

12. Miként kezeli a jogrendszer azt a helyzetet, amikor az államigazgatási szerv — megtagadó határozat kiadása nélkül - egyszerűen csak hallgat?

Az *Államigazgatási Eljárási Törvény* 4. § (1) és (3) bekezdés alapján, ha közigazgatási szerv hatáskörébe tartozó ügyben az illetékességi területén adatigazolással kapcsolatos eljárásban nem jár el, a felettes szerv az ügyfél kérelme alapján utasítja erre és a kérelemnek 15 napon belül eleget kell tennie. Ugyanezen szakasz (5) bekezdése alapján, ha nincs felettes szerv, vagy van, de az is hallgat, akkor az illetékes megyei bíróság kötelezi az elsőfokú szervet az eljárásra.

A magyar joggyakorlat azokra az esetekre is kidolgozott, amikor a hatóság határozat hozatala helyett egyszerű levélben vagy szóban tájékoztatja az ügyfelet arról, hogy kérelme nem teljesíthető. A Legfelsőbb Bíróság iránymutatása mindkét esetben az, hogy ilyenkor úgy lehet bírósági jogorvoslathoz folyamodni, mintha alakszerű elutasító határozat született volna (lásd: *Bírósági Határozatok 1996. 1. szám melléklete: Közigazgatási és gazdasági döntvénytár I. Budapest, 1996. Unió. 67. oldal; A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumán tartott értekezlet állásfoglalásainak 16. pontja.*)

„Az információ szabadságának az állam titkaira tekintettel történő korlátozása nem abszolút. Az adatkezelő ugyanis mindhárom esetben kérelemre betekintést engedhet a kért iratokba.”

A mindhárom eset itt az államtitok, a szolgálati titok illetve a belső használatra, döntés-előkészítés okán és során keletkezett titok esetét jelenti. Ha tehát megfelelő érveléssel bizonyítani tudod, hogy a köz érdekében szükséged van a titkosított közérdekű adatokra, nem reménytelen a dolgod.

Mindenesetre jó tudni azt, hogy az adatkezelő mérlegelhet, tehát a kristályos érvek mellett a barátságosságról se feledkezz meg! Mert különben megtaníthatnak arra, hogyan kell barátságos képpel fület mutatni!

14. Vannak-e kivételek a megtagadási okok alól?

Az előző pontban írtaknak megfelelően az adatkezelő mérlegelés alapján egyedi esetekben kivételt engedhet a megtagadási okok alól.

Az *Államigazgatási Eljárási Törvény* 41.§ (3) bekezdés II. fordulata általános érvényű kivételt fogalmaz meg:

„Szolgálati titok címén nem lehet kizárni az olyan iratba való betekintést vagy arról másolat készítését, amelyen az érdemi határozat alapul.”

Ez azt jelenti, hogy: igen, vannak kivételek. Az adatkezelő feladata általában világos: meg kell tagadnia az adatok kiadását ilyen vagy olyan esetben. De mérlegelheti is a dolgot az illetékes! S ha érveink meggyőzik, kiadhatja a kért adatokat. A titok tehát nem szfinx, ami szóra nem bírható. Ha pedig már az érdemi határozatig jutott a dolog, akkor nincs visszaút: elutasíttatásunk esetén nem csak alaposan indokolni köteles a szerv, hanem azt az információt is kiadni köteles amire döntését alapozta.

15. Megszorítóan értelmezik-e a megtagadási okokat, fennáll-e az információhoz való hozzájutás jogosságának vélelme?

Igen, fennáll az információhoz való hozzájutás jogosságának vélelme. Az *Adatvédelmi Törvény* 21. § (2) bekezdés így szól:

Nekünk egy csöppet sem kell törni a fejünket, mit tegyünk — csak akkor, ha elutasítottunk. A Hivatal viszont törheti a fejét, ha védeni akarja a titkosságot — azaz be akarja tartani a törvényt.

16. Korlátozza-e a kereskedelmi titkot egy „hacsak nem vonatkozik kibocsátásra vagy környezeti hatásra” kitétel?

A magyar jogban az üzleti titok az Adatvédelmi Törvényben egyáltalán nem szerepel. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a közérdekű adatokhoz való hozzáférés érdekét a jogalkotó magasabb rendűnek ismerete el, mint az üzleti titkok megőrzéséhez fűzött, egyébként szintén elismert és támogatott érdeket.

Az adatvédelmi biztos két irányból közelíti meg a kérdést:

„...a gazdálkodó szervezetek jogszerű működésének ellenőrzésére hivatott hatóságok által lefolytatott vizsgálati eredmények közérdekű adatok.”

Illetve:

„A hatályos jogszabályokat megsértő üzleti vállalkozások azért nem hivatkozhatnak ilyen esetekben üzleti titokra, mert az üzleti titok jogintézménye a tulajdonosi jogok garantálásán keresztül a piaci verseny védelmét szolgáló eszköz. Az üzleti titokra való hivatkozás ezért nem nyújthat menedéket a piac törvénysértő szereplői számára.”

Álláspontunk szerint a második állásfoglalás a környezetvédelmi szabályok, kibocsátási határértékek megsértőire is vonatkozik.

Tehát a Cég nem hivatkozhat jogosan üzleti érdekeire, ha például a gyárában folyó tevékenységből eredően valamiféle veszély leselkedik a környezetre illetve a lakosságra. Üzleti érdekeit persze sértheti a nyilvánosságra kerülés (mert mondjuk megbírságolták vagy bizonyos intézkedések megtételére kötelezték és ez rontja költség–haszon mérlegét illetve a jó hírét) — de ez az az eset amikor is a köz érdeke nyilvánvalóan előrébb való. A törvények szerint is. Élünk tehát a törvény adta jogunkkal!

17. Ha az információnak nincs birtokában, köteles-e az állam-igazgatási

Az *Államigazgatási Eljárési Törvény* 15. § (1) bekezdése afelől sem hagy kétséget, miszerint ez a hatósági rendszer szempontjából belső iratmozgás az ügyintézési határidő kezdetére nem hat ki, azt ugyanis a kérelem előterjesztésétől kell számítani, nem pedig a kérelemnek az ügyben illetékes és hatáskörrel bíró hatósághoz való megérkezésétől.

Az *Államigazgatási Eljárési Törvény* 16. § (4) bekezdés arra is lehetőséget ad, hogy az ügyfél — kényelmi szempontokból — tudottan nem a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szervnél, hanem a lakóhelye vagy munkahelye szerint illetékes jegyzőnél terjessze elő.

A Törvény az „előterjeszt” kifejezés használatával teszi egyértelművé, hogy az ügyintézési határidő folyása azonnal megkezdődik.

Ilyen a szolgáltató állam: és ez helyes. A Hivatal az ügyintézésben járatlan polgárokat köteles segíteni. Azért (is) van.

18. Köteles-e a hatóság együttműködni az ügyféllel, aki nem tudja pontosan meghatározni az információt, amit igényelne?

Az *Államigazgatási Eljárési Törvény* alapelvei között találunk olyanokat, amelyek helyes értelmezése a gyakorlatban a kérdésben említett segítség megadását lényegében kötelezővé teszik. Ezek az *Államigazgatási Eljárési Törvény* 2. § (2) bekezdésében foglalt *együttműködési kötelezettség*, valamint a törvény 2. § (6) bekezdése, ami szerint *az eljáró államigazgatási szerv köteles az ügyfelet tájékoztatni a jogairól és a kötelezettségeiről.*

Nem kegy tehát az együttműködés, hanem a világon a legtermészetesebb dolog. Csak ezt nem mindenki tudja — függetlenül attól, hogy az íróasztal melyik oldalán ül. Akkor járunk tehát jól, ha azzal a biztos tudattal megyünk el az Illetékeshez, hogy ő éppen illetékességéből fakadóan segíteni fog az ügy megoldásában. Mert ő a segítségben is illetékes. Az a normális állapot, ha Mi, kedves Zöldek, így vesszük a dolgokat. Ha pedig ő az illetékességének eme vetületével nincsen tisztában, akkor barátságosan fel kell világosítani erről. Udvariasan. Mint ahogy udvariasan illik kérni azt is, ami jár. Ne feledjük: nekünk kijár az illetékes szolgáltatása!

19. Megtagadási ok fennállása esetén köteles-e a hatóság törekedni arra, hogy a titkos információ-részt az akta nyilvános részéről leválassza,

különbség, akkor erről valami közvetett információt szerezhethünk a csonka aktából. Ezért jó kikérni még egy kirostált iratcsomót is.

20. Köteles-e a hatóság helyettesítő adatokkal pótolni a titkos információt, avégett, hogy a környezetvédelmi információt kiadhassa?

A környezetvédelmi hatásvizsgálat részletes szabályairól szóló 152/1995. (XII. 12.) Korm. számú rendelet 6. § (2) bekezdés c./ pontja szerint az állam- vagy szolgálati titoknak minősülő vagy a kérelmező által üzleti titoknak minősített adatot a kérelmezőnek azt így megjelölve, elkülönítve kell az iratokhoz csatolnia és a nyilvánosságra kerülő tanulmányban olyan információkkal kell behelyettesítenie, amelyek a tevékenység várható környezeti hatásainak megítélését lehetővé teszik.

21. A személyes adatok titkosságára vonatkozó szabályok vonatkoznak-e a jogi személyekre is?

Az Adatvédelmi Törvény értelmező rendelkezései között a 2. § 1. pontja külön kihangsúlyozza, hogy a személyes adat csak természetes személy adata lehet.

Sem Cég sem Hivatal nem hivatkozhat tehát személyiségi jogaira, mert olyanok nekik nincsenek. Van az ügyintézőnek, de nem mint Illetékesnek, hanem mint állampolgárnak. Más minőség. Lehetséges, hogy mondjuk a cégvezető személyes érdekét sértjük (mert valami nehéz környezetszennyezéssel éppen szépen keresne), de ez az ő érdeksérelme. A mi érdeksérelmünk meg az, hogy piszkol.

22. Köteles-e a hatóság részletesen megindokolni az információ-kérelem elutasítását?

Az Adatvédelmi Törvény 20. § (2) bekezdés szerint a kérelmezőt a kérelem megtagadásáról a megtagadás indokaival együtt kell értesíteni. Ezen felül, az Adatvédelmi Törvény 20. §

(4) bekezdése alapján a közfeladatot ellátó szervek évente értesíteni kötelesek az adatvédelmi biztost az abban az évben elutasított kérelmekről és azok indokairól. A gyakorlatban ez a rendelkezés nem teljesen működik. Az adatvédelmi biztoshoz érkezett

Az Adatvédelmi Törvény 20.§ (3) bekezdése szerint:

„A közérdekű adat közléséért az adatkezelő szerv vezetője — legfeljebb a közléssel kapcsolatban felmerült költség mértékéig — költségtérítést állapíthat meg. A kérelmező kérésére a költség összegét előre közölni kell.”

Az illetékről szóló 1990. évi XCIII. törvény mellékletének IV. pontja a másolat illetve a kivonat illetékéről szól. Eszerint az államigazgatási eljárásban készített hitelesített vagy hitelesítetlen másolat, illetőleg kivonat illetéke az első oldal után 30.- Ft., minden további megkezdett oldal után 20.- Ft., idegen nyelvű másolat esetében 30.-Ft. A nem hitelesített fénymásolat illetéke oldalanként 20 Ft. Az eredeti jegyzőkönyvvel egyidejűleg átütéssel készült jegyzőkönyv-másolat illetéke oldalanként 10 Ft., de legalább 30 Ft.

A veszélyes hulladékokról szóló 102/1996 (VII. 12) Korm. számú rendelet 4. sz. melléklete a „Szabályzat a veszélyes hulladékok adatszolgáltatási rendjéről és belföldi forgalmának nyomon követéséről (Adatszolgáltatási Szabályzat)”, amelynek 8.1. és 8.2. pontja a megelőző pontok szerint összegyűjtött adatok hozzáférhetőségéről és az adatszolgáltatásért fizetendő térítésről szól. Eszerint:

„A kísérőjegyeken, formanyomtatványokon, szolgáltatott és a környezet állapotára, a környezet terhelésére, a környezet szennyezésére, valamely környezeti elem igénybevételére, veszélyes hulladék kibocsátására, valamint a kiadott, visszavont, és módosított engedélyekben foglaltak tartalmára vonatkozó feldolgozott adatokhoz a törvényben illetve jogszabályban meghatározottak szerint bárki hozzáférhet. A betekintés ingyenes, a külön adatszolgáltatásért és az adatok különböző, meghatározott szempontok szerinti lehívásáért, válogatásáért, feldolgozásáért a szolgáltatás mértékének függvényében díjat kell fizetni.”

Már korábban utaltunk a KTM vonatkozó jogszabálytervezetére, amelynek pozitív vonása, és az Adatvédelmi Törvénnyel teljes összhangot mutat, a költségtérítés szabályozása, amely a közléssel kapcsolatban felmerült költség mértékét szabja meg felső határnak.

24. Léteznek-e díjmentességi szabályok az információ vagy a kérelmező sajátosságaira tekintettel?

Az Adatvédelmi Törvényben költségmentességi szabályok nincsenek, az *Illetékkódexben*

tudunk. Annyi bizonyos, hogy a környezetvédelmi, természetvédelmi hatósági eljárások általánosságban nem illetékmentesek. /Lásd: az *Illeték Törvény XIV. számú mellékletét.*/

25. A közérdekű nyilvántartásokban szereplő adatokhoz való hozzájutás díjmentes-e?

Erre nézve tételes jogszabály nem található.

26. Vannak-e az információ-szolgáltatás formájára előírások?

Az adatszolgáltatás formájával kapcsolatban egy rendkívül liberális általános megfogalmazást találunk az *Adatvédelmi Törvény 20.§ (1)* bekezdés II. fordulatában:

„Az adatokat tartalmazó dokumentumról vagy dokumentumrészről annak tárolási módjától függetlenül — költségtérítés ellenében — a kérelmező másolatot kérhet.”

Az Államigazgatási Eljárási Törvény maga nem tartalmaz erre nézve konkrét rendelkezést, azonban a joggyakorlat kialakította azt, hogy a nem írásbeli formában tárolt információba is azonos feltételek mellett lehessen betekinteni. E célból az ügyfélnek a hangfelvételt is le kell játszani, a mikrofilmet le kell vetíteni, a számítógépbe tárolt adatokat a számára elő kell hívni és a megfelelő technikákkal a másolatkészítést is meg kell oldani. (lásd: *Eljárási jog a közigazgatásban. Budapest, 1994. Unió. 151 oldal.*)

Persze jó volna ezt törvényben, vagy más jogszabályban így leírva látni. Itt gond lehet a költségtérítéssel. Fentebb láttuk, hogy a másolatkészítés tarifája tételesen meg van szabva papíralapú dokumentumok esetén. De mennyibe kerülhet mondjuk egy jegyzőkönyv floppyra való kimentése? Ezen, jogi rendelkezés hiányában, ma még lehet vitatkozni. De erre való hivatkozással nem lehet megtagadni az adatok kiadását. Az Illetékes gondja tehát, hogy mit ír a számlára. Ám ez a gond még formai okként sem szerepelhet az adatok visszatartásakor.

27. Van-e arra lehetőség, hogy környezeti információhoz jussunk a számítógépes világhálón vagy más hasonló formában?

Ez a kérdés jogszabályi formában nincsen szabályozva, azonban a KTM gyakorlata már több, mint egy éve, hogy a társadalmi szervezetek hálózatára (*Zöld Pók*) felteszi a

szakértőinek érdemes odafigyelni arra, hogy a kiépülő új adattárolási és forgalmazási rendszer egyik legfontosabb eleme a bárki által kinyitható ajtók sora legyen. Még időben vagyunk. A fő gond egyébként megjósolhatóan a dróton száguldó adatok iszonyatos mennyisége és strukturátlansága lesz. A környezetvédők kapkodhatják a fejüket. A jogászoknak valamit kezdeményezni kellene: mert az információ-eltitkolásnak a leghatékonyabb módja az lesz, hogy a keresett tűt ugyan készséggel átadják - de egy elegáns kazalba csomagolva. De ez már átvezet következő fejezetünkhöz.

A KÖRNYEZETI INFORMÁCIÓRA VONATKOZÓ ÁLLAMI KÖTELEZETTSÉGEK AZ INFORMÁCIÓ-SZOLGÁLTATÁS AKTÍV OLDALA.

Az információhoz való jog aktív oldala szempontjából a következőkben soroljuk föl a legfontosabb problémákat.

- a monitoring információk megosztás a nyilvánossággal
- a vészhelyzetekről való értesítés
- a környezeti állapotról szóló információk nyilvánosságra hozatalának időközei
- az üzleti információk nyilvánosságra hozatal

Lássuk az ezekkel kapcsolatos kérdéseket!

28. Rendszeresen gyűjtik-e a hatóságok a hatáskörükkel kapcsolatos környezeti információkat?

A *Környezetvédelmi Törvény* 12. § (2) bekezdése szerint:

„A környezet védelmével kapcsolatos állpolgári jogok gyakorlása és kötelezettségek teljesítése céljából az állam mindenki számára lehetővé teszi a környezet és egészség lényeges összefüggéseinek, a környezetkárosító tevékenységek és azok fontosságának megismerését.”

Ennek részletes szabályait a speciális rendelkezések között adja meg a *Környezetvédelmi Törvény* 94. § és 50. § (2):

„49. § (1): A környezet állapotának és használatának figyelemmel kísérésére, igénybevé-

hatások szempontjából is értékelhető formában — mennyiségileg és minőségileg meghatározható és nemzetközileg összehasonlítható legyen;

b./ a környezetre gyakorolt hatások okai kielégítő pontossággal megállapíthatók legyenek (beleértve a károsítások okozati viszonyainak megállapításához szükséges részletes bontásokat is);

c./ a környezetveszélyeztetés a lehető legkorábban felismerhetővé váljon,

d./ a szabályozás feladatok és a hatósági intézkedések megtehetőek legyenek,

e./ felhasználható legyen tervezésre.

(3) Az Információs Rendszer működtetéséhez szükséges területi feladatokat a területi környezetvédelmi hatóság látja el.

(4) A környezetre gyakorolt hatásokkal kapcsolatos — jogszabályokban meghatározott — adatszolgáltatásra vonatkozó költségeket az adatszolgáltatásra kötelezett viseli.

50. §. (2): A környezetvédelmi feladatokat ellátó önkormányzati és állami szervek — kormányrendeletben meghatározottak szerint — kötelesek az Információs Rendszer működtetéséhez szükséges és náluk keletkezett adatokat az Információs Rendszer rendelkezésére bocsátani.”

A környezeti adatok azonban meglehetősen szétszabdaltan találhatók meg a magyar hatósági rendszerben, de megvannak. Egyedül a föld minőségevel kapcsolatos adatok hiányoznak csaknem teljesen a rendszerünkből, minthogy a minőségi követelmények jogszabályi megfogalmazása még nem történt meg.

Az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi szolgálatról szóló 1991. évi XI. törvény 4. § (1) bekezdés a szolgálat feladatai között említi a települések légszennyezettségének rendszeres ellenőrzését, valamint a felszíni vizek közegészségügyi vizsgálatát az emberi használatra (fürdés, üdülés, vízisport, vízkivétel) szolgáló helyeken. Az ellenőrzésekről az államigazgatási eljárás szabályai szerint írásos jegyzőkönyvek készülnek, bár ezek szisztematikus gyűjtésére, csoportosítására, elemzésére jogszabályi kötelezettség jelenleg nincs.

ugyanakkor a vízgazdálkodási hatósági jogkör gyakorlásáról szóló 72/1996 (V. 22.) Korm. rendelet 22. és 23. §-ai a vízgazdálkodási (vízkönyvi) nyilvántartásról és a vízkészlet-nyilvántartásról szól. E nyilvántartások elsősorban vízgazdálkodási célokat szolgálnak, azonban a vízgazdálkodás és a vízvédelem soha sem választható teljesen szét — elég ha csak a vizek mennyiségi védelmére utalunk. A nádasok védelméről szóló egyes jogszabályok (7/1989 (VII. 10.) KVM rendelet 4. § (1) bekezdés és 6/1984/ (IV. 18.) OVH rendelet is kimondják, hogy a védendő nádasokat is szerepeltetni kell a vízkönyvben. A kétféle vízügyi nyilvántartás erős környezetvédelmi vonatkozásait megerősíti a 32/1964. (XII. 13.) Korm. rendelettel megállapított 100. §-a, amely szerint „a vízkönyv és a vízkészlet-nyilvántartás vezetésének részletes szabályait a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter együttes rendeletben állapítja meg”. Sajnos, ez a rendelkezés nem történt meg, és időközben az 1964-es kormányrendeletet hatályon kívül helyezték!

29. Létezik-e olyan jogszabályi kötelezettség, ami szerint azok, akik valamilyen környezeti szempontból jelentős tevékenységet terveznek vagy folytatnak, a hatóságoknak rendszeresen kötelesek információt szolgáltatni?

Igen. A Környezetvédelmi Törvény 50. § (1) bekezdés így szól:

„A környezethasználó köteles a tevékenysége során okozott környezetterhelést, környezet-igénybevételt — jogszabályban meghatározott módon — mérni, vagy technológiai számítással alátámasztani, nyilvántartani, nyilvántartását a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságok rendelkezésére bocsátani, illetőleg adatszolgáltatást teljesíteni.”

Az adatgyűjtés általános szabályai A statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvényben található. A 8. § (2) bekezdése szerint adatszolgáltatásra kötelezett bármely természetes vagy jogi személy lehet. Ezt az általános szabályt azután a törvény korlátozza. A 8. § (5) bekezdés h./ pontja ugyanakkor kifejezetten utal arra, hogy a gazdasági tevékenységet (vállalkozást) folytató természetes személyek is kötelezhetők a környezetszennyezéssel kapcsolatos adatszolgáltatásra. A statisztikai adatgyűjtés részletes szabályait az évenként kormányrendeletekben megjelenő Országos Statisztikai Adatgyűjtő Programok (a továbbiakban: OSAP) tartalmazzák. Így az 1997. évi OSAP például külön „Környezeti, kommunális és vízgazdálkodási adatgyűjtés” fejezetet tartalmaz, amelyen belül többek között adatszolgáltatásra kötelezik a köztisztasági, településtisztasági és egyéb környezetvédelmi szolgáltató tevékenységet folytatókat, adatok gyűjtését írja elő a csatorna-

(3) *A lakóhelyi környezet állapotának alakulásáról a települési önkormányzat szükség szerint, de legalább évente tájékoztatja a lakosságot.*”

Ez így szép. De: milyen formában és mélységben köteles ezt megtenni az önkormányzat?

Mivel ez nincsen részletesen előírva, kiharcolhatjuk azt, hogy a saját meggyőződésünk szerinti módon, azt általunk kívánt adatok közzétételével történjék ez. Például kezdeményezni lehet egy erre vonatkozó helyi rendeletet, s azután figyelhetjük a végrehajtását.

/Valamit a jövőről: Esetleg el lehetne kezdeni egy országos mozgolódást, hogy az önkormányzatok valamiféle egységes rend szerint készítsék el rendeletüket — s ez egy sajátos országos felméréssé összesíthető lesz egy idő után./

31. Kell-e a hatóságoknak a nyilvánosságra hozott környezeti információhoz közérthető magyarázatot fűznie?

A Környezetvédelmi Törvény előző pontban idézett általános rendelkezéseinek nincs még meg a részletes, végrehajtó szabálya. Egyedül a KHV szabályozásban, a *Környezetvédelmi Törvény 71. § (1) bekezdés j./ pontja* és a környezeti hatásvizsgálat elvégzéséhez kötött tevékenységek köréről, és az ezzel kapcsolatos hatósági eljárás részletes szabályiról szóló *152/1995. (XII. 12.) Korm. számú rendelet* (a továbbiakban: *Hatásvizsgálati Rendelet*) *13. §-a* tartalmaz megfelelően végrehajtható rendelkezéseket. Az utóbb említett jogszabályhely pontosan megadja, hogy mit kell tartalmaznia a környezeti hatástanulmány közérthető összefoglalójának. Ezek:

- a tevékenység lényege
- a várható környezeti állapotváltozás
- a hatásterület bemutatása
- a környezeti hatások értékelése
- az érintett közösségek életminőségében és életmódjában várható változások
- a foganatosítandó környezetvédelmi intézkedések

32. Van-e különleges értesítési kötelezettsége a hatóságnak rendkívüli helyzetekben? Milyen rendkívüli helyzeteket határoz meg a jog?

33. Milyen csatornákat használnak a hatóságok a környezeti információ nyilvánosságra hozatalához?

A Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium elsősorban a tárca hivatalos közlönyét, a *Környezetvédelmi és Építésügyi Értesítőt* (a továbbiakban: *KÉÉrt.*) használja. Ezen túlmenően a minisztérium rákapcsolódott a környezetvédő szervezetek számítógépes hálózatára: a *Zöld Pókra*.

Mint már a már volt róla szó, a Pók hálójára fölkerül az összes jogszabálytervezet, amelynek megalkotásáért a minisztérium a felelős. Félévenként ide kerül a tervezetek listája is. Tehát aki, figyel az megláthatja a zöld közbeavatkozást igénylő pontokat: hozzászólhat, formálhat egy jogszabály-tervezetet még időben.

A KTM működtet egy közönségszolgálati irodát is, s itt is szerezhethünk értesüléseket. A *KTM Szervezeti és Működési Szabályzata* (ez a 2/1995 számú miniszteri utasítás, amelyet a *Környezetvédelmi és Építésügyi Értesítő* 1995 évi 4. számában tettek közzé) a sajtóval való kapcsolattartást szabályozza. Az 56. § szerint ez a *Kabinetiroda* feladata, amelynek sajtótájékoztatók szervezésével, hírlevelek, filmek, tájékoztató anyagok kiadásával tesz eleget. Az 56. § (6) bekezdése az egész minisztériumi hálózat kötelességévé teszi a Kabinetiroda tájékoztatását a közvélemény érdeklődésére számot tartó eseményekről.

A *Hatásvizsgálati Rendelet* 7. § szerint az előzetes környezetvédelmi hatástanulmányról szóló hirdetményt (a telepítés helye, a tevékenység rövid leírása, a kérelem megtekintési helyének is idejének megjelölése valamint az észrevételezésre való felhívással, mint kötelező tartalmi elemmel) a telepítés helye szerinti és az azzal szomszédos települési önkormányzatok jegyzőinek megküldi, akik azt 30 napig kifüggesztéssel, illetőleg a helyben szokásos egyéb módon közzéteszik.

A *Hatásvizsgálati Rendelet* 15. § (1) bekezdés szerint a felügyelőség a részletes tanulmány benyújtása után tartandó közmeghallgatásra vonatkozó adatokat egy, a hatásterület szerinti helyi vagy országos napilapban közzéteszi.

34. Vannak-e bárki számára a hozzáférhető nyilvántartások a környezetvédelmi adatokról?

rendszerzési ismeretekkel nem rendelkező, természeténél fogva laikus mozgalom belefut az adathullámokba. Ami olyan, mintha semmihez sem jutna hozzá.

Általánosan használt, minden regionális hatóságnál meglévő nyilvántartással jelenleg csak a vízügy dicsekedhet, kettővel is: a *vízkönyvvel* és a *vízészlet-nyilvántartással*. Ezek azonban a 72/1996. (V. 22.) Korm. sz. rendelet 22. § (3) bekezdése alapján csak az ügyfelek valamint azok számára nyilvános, akik „*érdekeltségüket valószínűsítik*”.

Ha tehát e forrásokból akarunk meríteni, ügyféllé kell válnunk (meg van a lehetősége, környezetvédelmi ügyben) vagy érdekeltségünket kell valószínűsíteni. Rajta. Ez egy idő után rutinná válik egy edzett zöld életében.

35. Milyen gyakran publikál a kormány általános jelentést a környezet állapotáról?

A kormányt a *Környezetvédelmi Törvény 41. § (3)* bekezdése kötelezi, hogy kétévente összefoglaló jelentést nyújtson be az Országgyűlésnek a környezet állapotáról és a Nemzeti Környezetvédelmi Program végrehajtásának helyzetéről.

36. Milyen problémaköröket érint a jelentés és milyen területi körben?

A kormány kétéves összefoglaló jelentéséhez hasonlóan, a *Nemzeti Környezetvédelmi Program a Környezetvédelmi Törvény 40 § (2)* bekezdés szerint tartalmazza a környezet állapotának bemutatását, ezen túlmenően viszont az elérni kívánt környezetvédelmi célokat és célállapotokat, az ezekből adódó feladatokat, azok megvalósításának sorrendjét és határidejét, a kitűzött célok megvalósulásának egyéb eszközeit, ideértve a pénzügyi források megnevezését is, továbbá azoknak a területeknek a kijelölését, amelyeken különleges környezetvédelmi intézkedések szükségesek. A Programmal összhangban regionális és megyei környezetvédelmi programokat kell készíteni, azonban az ezekre vonatkozó külön törvényi rendelkezés még nem született meg.

A *Környezetvédelmi Törvény 40. § (4)* bekezdés alapján:

„A Programban foglaltakat az ország társadalmi–gazdasági tervének meghatározása, a gazdaságpolitikai döntések kialakítása, a terület- és településfejlesztés, a regionális tervezés, továbbá a nemzetgazdaság bármely ágában megvalósuló állami tervezési és végrehajtási tevékenység során érvényre kell juttatni.”

37. Publikálja-e a kormány a környezeti stratégiáját, programjait és akcióterveit?

Igen. Lásd az előző pontot.

38. Publikálja-e a kormány a vonatkozó nemzetközi szerződések szövegét magyarul?

A *nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásokról* szóló 1982. évi 27. számú törvényerejű rendelet szerint a magyar fél által ratifikált nemzetközi szerződéseket ki kell hirdetni vagy közzé kell tenni. Közzétételről akkor van szó, amikor az illető nemzetközi

Persze ezeket lobogtatva nehezen lehet fellépni egy kistisztviselő előtt. A kormányzat kötelessége, hogy a magyar jogrendszerbe beillessze a bennük foglaltakat. S mi van ha nem tesz?

39. Tájékoztatja-e a kormány a nyilvánosságot azokról a lehetőségekről, amelyek a nemzetközi szerződésekben vannak, tekintetben, hogy a szerződés nem teljesítése esetén milyen nemzetközi szervezetekhez lehet fordulni?

A szerződések szövegének közzétételén túlmenően nem.

Ez azt jelenti, hogy magunknak kell alaposan körülnézni. Az úgynevezett „európai integráció” ma még leginkább jelszó — még akkor is, ha a napilapok címlapja tele van történésekről szóló hírekkel. De ha ténylegesen bekövetkezik a nagy összeforrás, akkor újabb fórumok nyílnak a zöldeknek — egyebek mellett az információs szabadság megsértése esetén is.

40. Bátorítja/elvárja/kötelezi-e a kormány az üzleti vállalkozásokat, amelyeknek tevékenysége jelentős környezeti hatással jár, hogy e hatásokat rendszeresen publikálják?

A *Környezetvédelmi Törvény* rendelkezései között alapelveként szerepel a 12 § (4) bekezdésében, hogy:

„...a környezethasználót — e törvény rendelkezése szerint — tájékoztatási kötelezettség terheli az általa okozott környezetterhelés és -igénybevétel valamint környezetveszélyeztetés tekintetében.”

Ezt az általános rendelkezést azonban sajnos a jogszabály csak az adatgyűjtő hatóságok felé megnyilvánuló kötelezettségként részletezi.

Azaz van itt valami, ami használható lenne, de mégsem igazán az. Ha mi bemegyünk egy gyárba, mondjuk mert nagy bűzöket ereget, akkor az ottaniak semmit sem kötelesek mondani nekünk. Vagy ha egy udvarias levélben kérdezzük meg, hogyan is áll a környezetszennyezéssel a cég — akkor is kitérhetnek. Marad az Állam, a Hatóság, az illetékesek, akiknek elvileg tudniuk kell, mi a helyzet. Nekünk tehát hozzájuk kell fordulnunk.

Magyarán: nem kapunk semmit. A vásárló így nem választhat, vagy csak nagyon esetlegesen, ha például valamilyen áru megvételekor a döntését, mondjuk, a termék környezetbarát voltára is szeretné alapítani. Azt hiszem, a közeljövő egyik legfontosabb zöld feladata a „fogyasztóvédelem” területén van.

42. Mit kell tudni az adatvédelmi biztosról?

Az adatvédelmi biztos feladatáról és tevékenységéről az *Adatvédelmi Törvény* 23. – 27 §. rendelkezik.

Az elmúlt évek megmutatták, hogy az adatvédelmi biztosi intézmény polgári demokráciánk védelmének igen fontos és hatékony intézménye. Nem egy alkalommal eljár, amikor jogsértést tapasztalt, s állásfoglalásai iránymutatást jelentenek a környezetvédőknek is. Vitás kérdésekben nyugodtan megkereshetjük hivatalát, ám mielőtt ezt tennénk, érdemes jogással konzultálnunk.

* * *

Ez tehát a jogi környezet, amiben az információk megszerzésekor ma dolgoznunk kell. Sok lehetőség van: éljünk ezekkel. Ne féljünk akár az Alkotmányra (olvastátok már?) hivatkozni, ha szükséges. Sok a tennivaló persze a jogrendszer alakításában is.

Bizonyos esetekben azt lehet látni, hogy éppen a társadalmi nyilvánosság szűkítése irányába ható dolgok történnek. Júniustól nehezebb lesz megszerezni egy cég tulajdonosi körének rendszerezett leírását.

Több mindenről nem sok szón esett itt szó: például éppen arról, hogy egy cégről milyen technikával lehet információkat szerezni, vagy a közmédia adatainak használatáról. De kezdetnek ennyi is elég!

E rövid jogi összefoglaló elolvasása természetesen nem helyettesíti az állam- és jogtudományi doktorátust. De ha elindultunk információ-vadászatra, akkor legalább ennyivel szükséges és érdemes tisztában lenni. Ne feledjük: állampolgárok vagyunk és vannak jogaink. Élni kell velük!

A KÖRNYEZETI INFORMÁCIÓK MEGSZERZÉSÉNEK INTÉZMÉNYEI

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: SZŰCS BOGLÁRKA
ÖKOSZOLGÁLAT/

Az *Ökoszolgálat Alapítvány* 1990-ben jött létre azzal a céllal, hogy hidat képezzen a hatóságok, a civil szervezetek és az állampolgárok között. Így elsősorban az információ-áramlást igyekszik elősegíteni.

Általános probléma ma Magyarországon, hogy az emberek nincsenek tisztában a jogaikkal és kötelességeikkel. Ez gyakran még a hivatalos szervek képviselőivel is előfordul. Ezért is van szükség egy ilyen típusú tanácsadó szolgálatra. Az emberek a legkülönbözőbb kérdésekkel keresnek meg bennünket. Sokszor egészen egyszerű információkat kívánnak megtudni, amelyhez bárki hozzájuthat — esetenként viszont olyan információkra kíváncsiak, amelyeket az adott hatóságok nekik nem adnak meg lustaság, kapacitáshiány, kizárás, stb. miatt, — nekünk viszont igen.

Ahhoz, hogy a kérdésekre válaszolni tudjunk, kidolgoztuk annak a rendszerét, hogy milyen típusú információért hova kell fordulnunk. A leggyakrabban felmerülő problémák megoldására így van egy-egy bejáratott „receptünk”.

Rendszerint alulról érdemes végigjárni a bürokrácia lépcsőfokait, annak érdekében, hogy a felsőbb szintekről ne küldjenek vissza. Általános szabály, hogy a *pontszerű, lokális* környezeti problémákkal a helyi szervekhez kell fordulni, míg a *tágabb környezetet érintő* szennyezésekkel a regionális vagy országos hatáskörű intézmények foglalkoznak.

A PONTSZERŰ SZENNYEZÉSEKEL FOGLALKOZÓ INTÉZMÉNYEK

Önkormányzatok

A helyi szintű jogalkotásra a képviselő-testületek az illetékesek. Az országos törvényeknél szigorúbb szabályozást hozhat (illetékességi körében: például megszabja a helyi szmogriadó szabályait, megalkotja a helyi területrendezési szabályokat), de nem enyhítheti a törvények szigorúságát. A hatáskörökért (azaz a helyi életviszonyok feletti döntési hatalomért) folyamatos harc folyik a központi, kormányzati bürokrácia és politikai érdekcsoportok illetve a helyi erők között. Az utóbbi négy év az újraközpontosítás ideje volt. Kísérjük figyelemmel a harc állását, mert gyorsan változnak a szabályok!

Általában a *Műszaki Osztályon* van egy környezetvédelmi előadó, aki szerencsés esetben rendelkezik némi szaktudással. Az ide tartozó problémák pl.: fakivágás, parkok (pl. az utóbbi időben Budapesten komoly problémát jelent a gesztenyefa-aknázómoly kártétele), szennyezések, hulladékgyűjtés (elvileg feladatuk lenne a veszélyes hulladékok rendszeres begyűjtésének megszervezése), bizonyos, a területüket jellemző környezeti adatok is rendelkezésükre állnak.

Budapest Főváros Önkormányzata Főpolgármesteri Hivatalának illetékes szerve:

Fővárosi Közterület-felügyelet

Alközpontjai: köztisztasági, turisztikai, területi, kerületi, parkolási ellenőrző, ebrendészeti telep.

Hatáskörükbe tartozik a közterület engedély nélküli használata (parkolás, engedély nélküli árusítás, plakátragasztás, tűzgyújtás, köztisztasági szabálysértés: szemetelés, mosószeres autómosás, olajszennyezéssel járó autószerelés, ha nem takarítják az épület előtti járdát a tulajdonosok, gyepmesteri feladatok /kutyapiszok, állattetev, kóbor állatok begyűjtése). A központ rádiótelefonon kapcsolatban áll az utakon dolgozó felügyelőkkel és közvetlen vonallal van bekapcsolva a rendőrségre. Helyszíni bírságot róhatnak ki.

Fővárosi Közterület-fenntartó Rt.

Szemétszállítással illetve hulladéklerakással kapcsolatos ügyekkel foglalkoznak.

A NAGYOBB TERÜLETRE KITERJEDŐ SZENNYEZÉSEK FOGLALKOZÓ INTÉZMÉNYEK:

Legfelsőbb szinten a minisztériumok az illetékesek.

Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium

A KTM-en belül a tényleges környezetvédelmi kérdésekkel a következő osztályok foglalkoznak:

Szakértői Főosztály

— Környezetvédelmi Szakértői Osztály, Környezeti Hatásvizsgáló és Kárelhárítási

— Központi Környezetvédelmi Alap Titkársága)
Természetmegőrzési Főosztály

— Könyvtár, Ökológiai Osztály, Zoológiai Osztály, Barlangtani és Földtani Osztály
Tájvédelmi, Erdészeti és Területfenntartási Főosztály

— Erdészeti és Őrszolgálati Osztály, Birtokpolitikai Osztály, Tájvédelmi és Területkeze-
lési
Osztály

Duna-medence Ökológiai Egyezmény Ideiglenes Titkársága

Területfejlesztési Főosztály

— Területpolitikai Osztály, Térségi Gazdasági Osztály, Területi Tervezési Főosztály

— Tájrendezési Osztály, Területi Koordinációs Osztály, Településrendezési Főosztály

Építészeti és Építésügyi Igazgatási Főosztály

Törvény előkészítő és Jogharmonizációs Főosztály

Környezetstratégiai Főosztály

Európai Integrációs és Nemzetközi Főosztály

Társadalmi Kapcsolatok Főosztálya

Közönségszolgálati Iroda

— Lakossági Információs Szolgálat, Zöld Bolt, Számítógépes Szolgáltatás, Jogi
Tájékoztatási
Iroda

Környezetvédelmi Főfelügyelőség

A felügyelőségek felettes szerve. Intézményen belüli szerveződése az előbbiekhöz

- hulladék kezelést és tárolást engedélyez, de gyűjtés és szállítás a Főfelügyelőségre tartozik
- vízvédelem (a szennyvízbírság /természetes hálózatba folyó/, csatornabírság/ jegyzői hatáskör/
- ózonbontó anyagok használatának engedélyezése
- felszámolás alatt álló cégek állapotvizsgálata
- vízjogi kérdések, pl. vízi műtárgy
- benzinkutak építése, éghető folyadékok tartályainak engedélyezése
- útépítés

Földrajzi régióként szerveződtek

Alsó-Duna-völgyi, Alsó-Tisza-vidéki, Dél-Dunántúli, Észak-Dunántúli, Észak-Magyarországi, Felső-Tisza-vidéki, Körös-vidéki, Közép-Dunántúli, Közép-Duna-völgyi, Közép-Tisza-vidéki, Nyugat-Dunántúli, Tiszántúli

Ezeken belül minden „elem”-mel (pl. víz, levegő, talaj stb.) külön osztály foglalkozik.

Nemzeti parkok igazgatóságai:

Hatáskörük, a park területén:

- gyepfeltörés
- legeltetés
- kutatás
- gyűjtés
- kísérlet
- erdőtörvény hatálya alá nem tartozó erdőirtás
- védett állatok és növények (gyűjtés, kitömés)
- telekalakítás
- vízi munkák
- erdészet, halászat, vadászat
- bányanyitás

Nemzeti parkonként szerveződve, úgymint:

Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság, Közép - Dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság

Környezetgazdálkodási Intézet

A KTM tudományos és szervező feladatokat ellátó háttérintézménye.

- KGI Környezetvédelmi Intézet
- KGI Tájékoztatási és Oktatási Intézet
- KGI Környezetvédelmi Tájékoztató Szolgálat

A lakosság és a szakma tájékoztatására szerkeszt saját kiadványokat és működteti a *Környezetvédelmi Közönségszolgálatot (KÖSZI)*, valamint az *Országos Környezetvédelmi és Vízügyi Szakkönyvtárat*.

MÁS MINISZTERIUMOK INTÉZMÉNYEI

Földművelésügyi Minisztérium

Intézményei:

Erdészeti Hivatal

- Erdészeti Tudományos Intézet

Állami Erdészeti Szolgálat

Az erdők ügyével foglalkozik, ellenőrzi az erdőgazdálkodást. Például fakivágásokkal kapcsolatos ügyekben lehet megkeresni.

Területi alapon szervezett igazgatóságai:

Budapesti, Debreceni, Egri, Kaposvári, Kecskeméti, Miskolci, Pécsi, Szombathelyi, Veszprémi, Zalaegerszegi)

Erdészeti vállalatok:

Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrzési Állomások

Fővárosi intézet és megyei központok.

Földművelési Hivatalok

A fővárosban és a megyékben működnek.

A Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium intézményei

Országos Vízügyi Főigazgatóság

felügyeli a területi alapon szervezett igazgatóságokat:

vízügyi igazgatóságok (pl.: Észak-Dunántúli, Közép-Duna-Völgyi, Alsó-Duna-Völgyi stb.)

Közlekedési Felügyelet

Az utak kijelölésekor, vagy például a közlekedési eszközök működtetésének engedélyezésekor van szerepe.

Népjóléti Minisztérium

intézményei:

Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat

Budapesten fővárosi és kerületi intézetei vannak. Vidéken megyei és városi intézetek működnek.

A fővárosi intézetben illetve a megyei intézetekben természeti elemek, illetve szennyeződés típusok szerinti osztályokból, laboratóriumokból állnak. Rendszeresen végeznek pl. levegőtisztaság-, vízminőség-méréseket. Budapesten kerületi, a megyékben pedig városi, járási intézetek vannak.

Felsoroljuk, hogy az egyes tárgykörökben hová érdemes még fordulni:

légkör:

— Országos Meteorológiai Szolgálat

OMSZ szolgáltatásai (regionális-, országos-, külföldi-, orvosmeteorológiai előrejelzések, közlekedési-, agrometeorológia, hójelentés, vízhőmérsékletek, pollen tájékoztatás. A környezeti hatásvizsgálatok esetében, mint szakértő szervnek, jelentős a szerepe.

— *Légkörfizikai Intézet:*

ózonmérések, globális éghajlatváltozás, UV-sugárzás

talaj:

— Magyar Állami Földtani Intézet
— MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete

víz:

— Magyar Hidrológiai Társaság
— MTA Limnológiai Kutatóintézet
— Árvízvédelmi Intézet
— víz és csatornázási művek (Általában ma már gazdasági társaság formában működő szervezetek, egyes helyeken a víz, csatorna, fürdő és gyógyfürdő vállalkozások egy cégen belül vannak. Jelentős részükben még meghatározó az önkormányzati tulajdon.)

növény:

— MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet
— Természettudományi Múzeum Növénytára
— Fővárosi Kertészeti Rt. (Ez a cég gondozza a fővárosi tulajdonú parkokat és az egyéb zöldfelületek egy részét. A budai hegyek viszont a Pilisi Parkerdő Gazdaság fenntartásában vannak.)

egyetemek:

— általában fontos és értékes információkhoz juthatunk az egyetemek és főiskolák megfelelő tanszékeinek kutatóitól.

A sor folytatható lenne — még hátra van egy teljes körű, mindenre kiterjedő lista összeállítása. Ez meghaladja a mostani kiadvány lehetőségeit. Nem közöltük az intézmények címét, távbeszélő-számát stb. — ezek megtalálhatók (például) a *Zöld Hálózat* vagy a *Zöld Kisokos* köteteiben. És az *Ökoszolgálat* is megkereshető...

KONKRÉT ÜGYEK

1. MEZŐGAZDASÁGI VEGYSZERHULLADÉKOK — BAKONYALJA KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TURISZTIKAI EGYESÜLET, CSATKA

Mikor történt az ügy? Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

Az eset 1997 májusában történt. A vegyszerprogramunk kapcsán tapasztaltunk problémákat az információáramlással. Nagyon nehezen tudtunk adatokat gyűjteni a Magyarországon megtalálható vegyszerhulladékokról. Ennek két oka is volt: egyfelől a mezőgazdasági szervezetek és a környezetvédelmi hatóságok titkolózása, másfelől pedig a zöld mozgalmak közötti nem megfelelő információáramlás.

Az alapprobléma rövid leírása.

Egyesületünk az elmúlt év áprilisában belekezdett egy országos vegyszerhulladék felderítő programba. Megpróbáljuk feltérképezni az ártalmatlanításra váró mezőgazdasági vegyszerhulladékokat és használt göngyölegeket. A vegyszerek veszélyes hulladéknak minősülnek és a második veszélyességi osztályba sorolhatók. Az ügy érdekében megkerestük Magyarország valamennyi önkormányzatát, s a *Zöld Pókon* is meghirdettük kezdeményezésünket. Továbbá információ gyűjtés céljából megkerestük az illetékes minisztériumokat a *Földművelési* illetve a *Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumot*, valamint a megyei növény-egészségügyi állomásokat és FM hivatalokat. Pontokba szedve az alábbiakban ismertetjük a válaszokat:

- A megyei növény-egészségügyi állomással is kapcsolatot kerestünk. Bizalmatlanul fogadtak minket, a témával kapcsolatban semmi adatot nem szolgáltatottak. Szakértőként sem voltak hajlandók nyilatkozni a magyarországi vegyszer problémáról. Mindezt pedig nem nyílt, határozott elutasítással, hanem különféle akadályozó okokra való hivatkozással tették.
- A szövetkezetek és az állami gazdaságok részéről — egészen addig, amíg meg nem győztük őket, hogy nem vagyunk hatóság, hanem egy segítő szándékkal információt gyűjtő civil szervezet — titkolózásban és bizalmatlanságban volt részünk. De amint látták, hogy segítő szándékkal közeledünk, megváltozott a helyzet — a TSZ-ek egy része nagyon fontos és pontos információkkal szolgált a számunkra.

Tisztában voltatok-e azzal, hogy milyen információkra van szükség? Tudtátok-e, honnan kell ezeket beszerezni?

Mivel programunkban a mezőgazdasági vegyszerhulladékok mennyiségéről, típusáról és tárolási módjáról akartunk információt gyűjteni, így egyértelmű volt, hogy pontosan mit akarunk. Az első körben az önkormányzatokat kerestük meg, de a visszajelzések alapján egyértelműen kiderült, hogy a mezőgazdasági szerveződésekhez kell fordulnunk.

Milyen lépéseket tettetek a az információ megszerzése érdekében?

Sorrendben az alábbi lépéseket tettük meg:

- Megkerestük az FM-et; a válasz: nincsenek pontos adataik, forduljunk a KTM-hez
- Megkerestük a KTM-t; a válasz: nincsenek pontos adataik, forduljunk az FM-hez
- Megkerestük az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatot; a válasz: nincsenek pontos adataik, forduljunk a megyei növény-egészségügyi állomáshoz.
- Megkerestük a megyei növény-egészségügyi állomásokat, a válasz: elutasították az adatszolgáltatást, azzal az indokkal, hogy *nem vagyunk hatóság* (mármint mi, a zöldek!)
- Megszerveztünk egy bemutatót Ácsteszéren, ahol a gazdátlanul maradt vegyszereket a jelenlegi környezetvédelmi szabályoknak megfelelően ártalmatlanítottuk. Az esemény kapcsán sajtótájékoztatót tartottunk, ahol jelen voltak az országos, a regionális és a megyei média képviselői.
- Igyekeztünk, hogy a médiában minél gyakrabban hangozzék el programunk lényege és az adatok megszerzésének fontossága.

Ha sikerült megoldani, milyen trükk segítségével történt?

A program a mai napig tart. Időközben kialakult némi bizalom az egyesületünk irányába. Ez két dolognak köszönhető: egyrészt látják, hogy a beérkezett adatokat, információkat titkosan kezeljük; másrészt pedig látják munkánk eredményt: azt, hogy immár 1,3 millió forintot költöttünk a betárolt vegyszer hulladékok ártalmatlanítására. Az érintettek lassan kezdik elhinni, hogy valóban segíteni akarunk, sőt mi több: tudunk is!

Milyen általános tanulságokkal járt az ügy?

Mint már említettük, a programnak még nincsen vége, de már ma is látható, hogy az egyesületünk hírnevének rendkívül jót tett.

Egyre többször keresnek meg minket (külföldről is!), hogy a segítségünket kérjék - akár hasonló ügyekben, akár más környezetvédelmi gond esetén.

Milyen mások számára is hasznosítható következtetéseket lehet belőle levonni?

- Az eddigiekből a következő tanulságok szűrhetők le:
- Fontos volt, hogy a szervezetünk konkrét, a másik fél számára egyértelműen hasznot jelentő tevékenységgel kezdte a kapcsolat kialakítását (lásd például: Ácsteszér, Súr, Szákszend településekről történt vegyszerelszállítást)
- Fontos a médiában való megjelenés, hogy a szervezet segítőkész hozzáállása minél nagyobb nyilvánosságot kapjon
- Fontos a segítség megköszönése, és általában a megfelelő levelezési stílus
- Fontos dolog a kérdőíves megkeresés esetén, hogy az ív ne legyen hosszabb egy oldalnál és aláhúzással, vagy bekarikázással meg lehessen adni a választ a feltett kérdésekre. Persze szükséges helyet hagyni az észrevételek előadására is. A mi kérdőívünkre a megkérdezettek 40 százaléka válaszolt!

*Kovács Tibor
Bakonyalja Környezetvédelmi
és Turisztikai Egyesület, Csatka*

2. A KENGYELI HULLADÉKÉGETŐ — TISZA KLUB

Mikor történt az ügy? Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

1997 július végén keresték fel kengyeli lakosok a Tisza Klubot, majd augusztus 2-i közgyűlésünkön tájékoztatták tagságunkat a problémáról. Akkor még hulladékégetőként reklámozott, valójában veszélyes-hulladék égetőmű tervéről. Másnap tartották Kengyelen a mű megépítése miatti népszavazást. Mivel a beruházó igen erős propagandát folytatott, a minket megkeresők tartottak a népszavazás számukra (és a környezet ügyére) kedvezőtlen kimenetelétől. További információkat kértek tehát ekkor a rendelkezésükre álló jogi eszközökről, a környezetvédelmi törvény előírásairól, valamint a tervezett plazmaégetési technológiáról és a beruházóról. (Belügyminisztérium 1. évf. 1. sz. április)

A falusiak egy része úgy vélte, legyen bármilyen „környezetkímélő” is a beruházás, az mindenképpen terhelni fogja a területet. Mások az egészséges környezethez való alkotmányos jogukat látták veszélyben, s volt olyan is, aki nem akart a jövő generációknak efféle objektumot örökségül hagyni. Ezekből az emberekből verbuválódott az „égetőműről másként gondolkodók” lelkes csoportja. Tagjai kifogásolták a beruházó PR tevékenységét. A PR mesterek a község fellendülését, munkahelyek teremtését ígérték egyfelől, másfelől pedig az esetleges kárt szenvedetteknek kártérítést — azaz pénzt. De hogyan? A *Kengyeli Futár* című helyi lapban megjelent cikkek jelezett referenciák mind angol nyelvűek, s meglehetősen hiányosak voltak. A használni ígért XXI. századi NASA technológiáról semmi más információ nem állt rendelkezésre, mint amit a beruházók közzétettek. „... aki nem vegyészmérnök, aki nem a témának tudója, nem értett belőle semmit. Talán csak annyit, hogy Kengyel világváros lesz, rengeteg pénz folyik be, s mindenki boldog lesz...” — nyilatkozták a kételkedők a martfői *Más* újságnak 1997 szeptemberében. A kétkedők szerettek volna valamit tudni a beruházóról, a cég komolyságáról is, de nem sikerült begyűjteniük az adatokat.

Egy közeli nagyobb város lapjában is megjelent egy aggodalmakkal teli írás (*Hulladék-megsemmisítés plazmaenergiával (és kérdőjelekkel). – Törökszentmiklós és Vidéke. 1997 július.*) Kiderült ebből, hogy az ottaniak nem éppen hurrá optimizmussal fogadják a tervet.

A kengyeli önkormányzat viszont igencsak támogatta a tervet, mert bízott az addig nem létező iparüzési adóból származó nagy bevételben, a munkahelyekben (köztük egy beígért igazgatótanácsi helyben!), a kiegészítő beruházásokban, az 5–10 százalékos tulajdonrészből fakadó osztalék befolyásában. Elviekben tehát támogatta az építkezést. Júliusban rögtönöztek egy „közmeghallgatást. Ott mondta az ellenzők csapatának egy nagymama korú tagja: „...egy külföldről irányított beruházó cég a kengyeli munkahelyínséget meglovagolva, a fejlődés ígéretével zsebre vágja a falut...” (*Jász kun Krónika, 1997. július 17.*)

A *Tisza Klub* 1997 július 26.-án a nyilvánossághoz fordult, elmondva, hogy túl korainak és elsietettnek tartja a népszavazás kiírását, mert a lakosság a megfelelő (több oldalról származó, több nézőpontú, alapos pro és kontra) érvek nélkül nem tudhat felelősségteljesen dönteni.

Mégis, megtörtént a népszavazás. A szavazócédulákon ez állt:

„*Javasolja-e Ön, hogy Kengyel község külterületén környezetkímélő beruházásként*

— Szeretném leszögezni, hogy mi nem ígértünk semmit."

**Tisztában voltatok-e azzal, hogy milyen információkra van szükség?
Tudtátok-e, honnan kell ezeket beszerezni?**

A beruházóról: (Green World Rt. vagy kft., amerikai – magyar vegyes vállalat?) a cégbírósági bejegyzésből,

A referenciák hiányos adatairól: Internet böngészés útján.

A technológia megbízhatóságáról: a Központi Fizikai Kutató Intézetnél és a HUMUSZNÁL tájékoztunk, illetve a világhálót böngésztük

A lakosok jogairól és fellépési lehetőségéről: a Környezetvédelmi Törvényből (1995 évi LIII. törvény), állampolgári jogok országgyűlési biztosától, az EMLA-tól, a HUMUSZ-tól, szereztünk be információkat

Az önkormányzatok hatásköréről: a Hatásköri Jegyzékből tájékoztunk (Belügyminisztérium I. évf. 1. szám. 197 április).

Beszereztük a területileg illetékes Környezetvédelmi Felügyelőség véleményét, a KTM két állásfoglalását.

A terület országgyűlési képviselője interpellált a parlamentben.

Kikértük a közigazgatási szervezetek állásfoglalását: a helyi önkormányzatokét (Kengyel és szomszédai) és a Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatalét.

Az adatok beszerzéséhez segítséget adtak: EMLA, HUMUSZ, Környezetvédelmi Felügyelőség, Központi Fizikai Kutató Intézet, Tisza Klub, a gazdálkodók helyi csoportjai valamint a helyi és az országos sajtó.

Milyen lépéseket tettetek a az információ megszerzése érdekében?

A hivatalokat általában írásban, ajánlott levélként feladva kerestük meg. Előfordult persze, hogy egyes csoportokat telefonon kerestünk meg (KFKI, HUMUSZ, EMLA) vagy személyesen érdeklődtünk. A *Tisza Klub* információs rendszerét felhasználva elektromos leveleket küldtünk szét, felhívást adtunk közre a Zöld Pókon. Előadást tartottunk a

Az eddig összegyűlt anyag a Tisza Klub dokumentációs rendszerében bárkinek hozzáférhető, s a teljes anyag megtalálható az *Ökoszolgálatban* is.

Hol merültek fel nehézségek?

Elsősorban a beruházó megbízhatóságát illetően volt nehéz információkat gyűjteni. A használni kívánt technológiáról is kevesen tudtak véleményt mondani, hiszen ilyen típusú, ipari méretű, működő égetőmű nincsen még hazánkban. A beruházók által adott angol nyelvű referencia művek igen hiányosak voltak: kísérleti egységeket, kórházi hulladék megsemmisítőt, illetve speciális anyagok esetében használt kiskapacitású egységeket írtak le. Igen nehéz volt a lakosok meggyőzése, hiszen sokan még a szavazás napján sem tudták, mire voksolnak. *„Sajnos a lakosság a szavazáskor még mindig azt hitte, hogy az üzem a kengyeli hulladékot (ami nem veszélyes) fogja elégetni. „ (MÁS 1997. Szeptember 4.)* Sajnos, azt sem hitték el, hogy a XXI. századi technológiájának hirdetett üzemben ők az alacsony képzettségükkel még kerítésoszlopnak sem fognak kellenni. A helyi önkormányzat szerint az ellenzők Kengyel ellenségei – tehát igen nehezen akarja csak a birtokában lévő információt kiadni, illetve többször téves információt adott. Úgy tűnik a csoport ügyféli jogállásával sem tud mit kezdeni. A megyei Közigazgatási Hivatalhoz beadott benyújtott kérelemre is késik a válasz — immár több, mint harminc napot. Az egyéb hatóságok viszont jóindulattal fogadták eddigi kérelmeinket.

Ha sikerült megoldani, milyen trükk segítségével történt?

A helyi önkormányzatnál rögtönzött közmeghallgatást kezdeményeztünk, ahová újságíró is meghívást kapott. A Polgármesteri Hivatalnál ügyfélként bejelentkeztünk; elmentünk a testületi ülésre.

Mivel a beruházóról semmit sem sikerült megtudnunk, tehát „ismeretlenségét” a sajtóban megszellőztettük. Már másnap megérkezett cégbejegyzési kérelmük, amelyből érdekes dolgok derültek ki.

Külföldről a Greenpeace-től és a BUND-tól érkeztek használható információk. Hivatalos megkeresését intéztünk a KTM politikai államtitkárához, a Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatalhoz, az Állampolgári Jogok Országgyűlési biztosához.

A tájékozatlan lakosság felvilágosítására segítettünk szerveződni a *Kengyeli Gyalogos Egyesületnek* (nem csak környezetvédelmi, hanem szervezetfejlesztéssel kapcsolatos

Ez nem csak az ellenzők tevékenységének tulajdonítható, hanem annak is, hogy az építkezni szándékozó több ígéretét nyilvánosan visszavonta. Kiderült az is, hogy milyen kicsi lesz a mű munkaerő igénye (műszakonként 4 mérnök és 20 fő kiszolgáló személyzet. Lásd: Környezetvédelem, 1997/10–11: 9 p.).

Az ügy még nem záródott le: sőt, „hivatalosan” ma nincsen is „Ügy”, amihez a *Tisza Klub* ügyféli jogállásban kapcsolódhatna.

Az ügy még nem záródott le. 1998. márciusában a beruházó benyújtotta kérelmét a környezetvédelmi hatóságokhoz az égető megépítéséhez szükséges engedélyezési eljárásra (környezeti hatás tanulmány). Ezek után a Kengyeli Gyalogos Egyesület és a HUMUSZ ügyfélként jelentkezett be.

1998. április 20-án hét társadalmi szervezet nyílt levéllel fordult az illetékes környezetvédelmi felügyelőség igazgatójához, melyben azt kéri, hogy a címzett fontolja meg a 152/1995. sz. kormányrendelet alapján a részletes hatástanulmány elvégzésének szükségességét, hivatkozva többek között a megosztott társadalmi fogadtatásra, a regionális hatásokra és a PEPS technológiára vonatkozó kétségekre.

Milyen általános tanulságokkal járt az ügy, milyen mások számára is hasznosítható következtetéseket lehet belőle levonni?

Hasonló ügybe bárki keveredhet, hiszen szakemberek szerint öt hasonló műre lenne szükség az országban. Nem véletlen, hogy a *garéi* polgármester a népszavazás másnapján gratulált kengyeli kollégájának.

Igen fontos az informátorok személye. Van aki kifejezetten kéri, másvalaki viszont egyenesen tiltakozik az ellen, hogy a neve nyilvánosságra kerüljön. A későbbi kellemetlenségek megelőzése érdekében jobb ezt rögtön az elején tisztázni. Igen óvatosan kell eljárni a minősítő nyilatkozatokkal, csak olyasmit állítsunk, amit bizonyítani tudunk. Ellenkező esetben az ellenérdekű fél kerül jobb helyzetbe, amennyiben a nyilvánosság előtt tudja bizonyítani, még ha oly kis részletecskében is, igazát. Az ügy pártpolitikai síkra való terelődésekor, a belharcokba jobb nem beleszólni. Igen fontos az is, hogy a környezetvédők által összegyűjtött, az ügyre vonatkozó anyag mindenki számára elérhető legyen!

A HAF hőkezeléses eljárással bontotta volna az akkumulátorokat, a keletkező végtermék *ólom* (ez adja a nyereség forrását), a *műanyagház* (ez hulladék, el kell helyezni), *gipsz* (a kénsav semlegesítésekor keletkezik, veszélyes hulladék, tehát az aszódi tárolóban kell vinni). A tervek szerint az üzem működése közben évente mintegy 500 kg. finom ólomrészecskét bocsátott volna ki, ami a környező településeket terhelte volna. Az üzem a lakóterülettől kb. 200 méterre működve, a szél az ólomport a házak, kertek fölé vitte volna. Az ellátást közúton, kamionokkal kívánták megoldani — bár van iparvágány a területen — így az évi 25 000 tonna használt akkumulátor szállításából származó környezetterheléssel is számolni lehetett.

Az elhagyott kohó területe már ma is szennyezett, mentesítése nem történt meg: az általaj fémsókkal átitatott. A selypi ipari medence szomszédságában lévő települések (Zagyvaszántó, Lőrinci), amelyek bizonyára bőven kaptak volna az ólomporból, már ma is komoly lég- és vízszennyezéssel sújtottak — további megterhelésük senkinek sem hiányzik.

Az üzem telepítését a vázolt körülmények ellenére a Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi Felügyelőség engedélyezte!

A helyi lakosság azonban tiltakozni kezdett.

***Tisztában voltak-e azzal, hogy milyen információkra van szükség?
Tudták-e, honnan kell ezeket beszerezni?***

Igen. A pontos helyzetértékeléséhez elsősorban szakmai információkra volt szükségünk. Ezeket megkaptuk a HAF vezetőitől. Két alkalommal a velük való személyes találkozásra is sor került. Készségesen adtak tájékoztatást, elfogadtak minket szakmai partnerként. A tervdokumentáció alapján elemeztük a helyzetet.

Szerettük volna megérteni a lakosság tiltakozásának okait is, tehát velük is felvettük a személyes kapcsolatot. Ugyancsak két esetben beszélgettünk az ottaniakkal, informálódunk ismereteikről, törekvéseikről.

Bizonyos nehézséget okozott, hogy a tiltakozás alapvetően hangulati jellegű, érzelmi indíttatású volt — egyszerűen nem kívántak egy újabb szennyező forrással együtt élni. Tőlünk a szakmai érveket várták — a HAF ellen.

- a keletkező veszélyes hulladék aszódi elhelyezés igen költséges, ez megkérdőjelezi az üzem gazdaságosságát
- amennyiben szennyezett területre kerül az új üzem, a későbbiekben nem lehet megmondani, a szennyezés új vagy már ott volt az üzem telepítésekor
- a jelenleg érvényes környezetvédelmi és egészségügyi szabványok nem vizsgálják a már ott lévő por és azbeszt, illetve a keletkező ólomszennyezés együtthatását
- arra sem vállalt senki garanciát, hogy nem csak a Magyarországon keletkező akkumulátor hulladékot, hanem esetleg külföldről behozottat is feldolgoznak, megsértve a Bázeli Egyezményt
- a tervek készítői a károsanyag kibocsátást adott mennyiségű akkumulátor/év mennyiség feldolgozását figyelembe véve számították; de mi van akkor, ha az üzem ezzel a mennyiséggel, mondjuk, háromnegyed év alatt végez? Negyedévig állni fog a gyár? Ezt senki sem hiheti komolyan. A termelés menne, s a károsanyag kibocsátás meghaladná a prognosztizált mennyiséget.

A HAF vezetői igyekeztek az aggódókat megnyugtatni, s korrektül megválaszolni a feltett kérdéseket, még sem sikerült a kételyeket eloszlatni. Az illetékes környezetvédelmi felügyelőség pedig nem is reagált érdemben a felvetett problémákra! A lakosság pedig forró hangulatú fórumokon tiltakozott. Néhányan kijelentették, hogy ha nincs más út, az építkezés megkezdésekor a munkagépek elé fekszenek. Oly nagy volt az ellenérzés, hogy a HAF elállt az itteni telepítéstől és más helyet keres az üzemnek.

Mi lett az ügy végeredménye? Ez milyen hatással volt a szervezet hírére, megítélésére?

Szervezetünk jó hírét, jó megítélését az ügyben játszott szerepünk öregbítette. A lakosság körében azért, mert érezték, hogy kiálltunk mellettük, az önkormányzati meg a gazdasági vezetők körében pedig azért, mert korrekt és hozzáértő tárgyalópartnernek bizonyultunk. A HAF ügye elsősorban a lakosság erős tiltakozása miatt bukott meg. Ám igen fontosnak gondoljuk, hogy az érzelmi alapú ellenállást szakmai érvekkel tudtuk segíteni. Csak így lehet sikert leérni; a két elem erősíti egymást!

Fontos tanulság viszont, hogy a lakossági gyűléseken, a felfokozott érzelmi állapotú tömegben eluralkodhatnak az indulatok, s ez megakadályozhatja a kérdések józan megítélését, a megfontoltságot. A mi esetünkben például nem igazán érdekelődtek a szakmai érvek iránt, s nem is hajlottak meghallgatásukra. *Az ilyen radikális, indulati*

4. NAGYTÉNYI ÁFÉSZ — ZÖLD JÖVŐ

Mikor történt az ügy? Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

1989–90 őszén, az egyesület szerveződésének idején számos XXII. Kerületi ügy került a látókörmünkbe. Nem éppen nagyformátumú dolog, de igen jellemző, helyi, mozgalmi eseménysor volt: mondhatni a Zöld Jövő kiscserkész ügye. Az információk a körzetben lakóktól, illetve a telephelyen dolgozóktól érkezett.

Az alapprobléma rövid leírása.

A Nagytényi úton, lakott terület mellett működött a Dél-Budai ÁFÉSZ Fémtömegcikk ÁRTER üzeme. Itt egyebek mellet galvanizálási és zsírtalanítási tevékenységet folytattak — s ezek köztudottan veszélyes anyagokkal történnek, illetve veszélyes hulladék keletkezésével járnak. Megtudtuk az ott dolgozóktól, hogy meglehetősen rendezetlen viszonyok uralkodnak a telepen — már ami a veszélyes anyagok (hulladék, szennyvíz, szennyvíz iszap) kezelését, tárolását illeti.

Tisztában voltatok-e azzal, hogy milyen információkra van szükség?

Magáról az ipari tevékenységről többlet információra nem volt szükségünk: jól tudtuk, mi folyik a telepen. Meg kellett bizonyosodnunk a hulladék kezelési és tárolási körülményeiről, illetve a arról, mit tudnak a hatóságok, közegészségügyi és környezetvédelmi szervek, valamint arról, hogy milyen tevékenységre van engedélye az üzemnek.

Tudtátok-e, honnan kell ezeket beszerezni? Hol merültek fel nehézségek? Ha sikerült megoldani, milyen trükk segítségével történt?

Akkoriban — 1989 — még egyszerű volt a helyzet: úgy gondoltuk, hogy a hivatalos szervekhez, vagy még inkább magához az üzemhez való fordulás hosszadalmas levelezéshez, adminisztrálgatáshoz vezetne — az ügy meg szépen elaludna. Így tehát az akkor még kézenfekvő megoldást választottuk: egy szombat délutánján átléptünk a telephely hátsó kerítésén s szemrevételeztük meg lefényképeztük a tárolóteret. Bizony, nagy rendetlenség volt: a zsírtalanításkor használt fűrészpor sérült zsákokban, szétszóródva, mellette rozsdásodó hordókban vegyi anyagok. A bejárás után bejelentést tettünk a helyi KÖJÁL-nál. Ennyi volt a trükk.

Már az utolsó szemle másnapján, december 22.-én (!) a környezetvédelmi igazgatóság határozatával felfüggesztette a galvanizálási és zsírtalanítási tevékenységet, majd kötelezte az üzemet a hiányosságok felszámolására. A telep vezetője s a cég főmérnöke ellen később feljelentést is tettek. Ezután a telepen az ipari tevékenység megszűnt, ma csak raktározás folyik ott.

A *Zöld Jövő* jó hírére természetes jó hatással volt az ügy, bár az úgynevezett „nagy ügyeink” nagyobb port vertek fel. Ám a környékbeli üzemek vezetőinek körében respektusunk megnőtt.

Milyen általános tanulságokkal járt az ügy, milyen mások számára is hasznosítható következtetéseket lehet belőle levonni?

Nyitott füllel és szemmel kell járni a területünkön, össze kell szedni az ott élőktől, dolgozóktól az információkat s ezeknek utána kell járni. Az eszközök különfélék lehetnek: akkor és ott az itt leírtak jártak eredménnyel. Nyilván az éppen zajló rendszer-váltás is segített a sikerben.

*Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület
Budapest – XXII. kerület*

5. NAGYTÉNY – VEGYI ÉS ROBBANÓANYAGIPARI FELÜGYELET — ZÖLD JÖVŐ

Mikor történt az ügy? Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

1991 októberében értesültünk arról, hogy a Felügyelet területén veszélyes hulladékokat, vegyi anyagokat tárolnak, meglehetősen rendezetlen körülmények között. Akkoriban hetenkénti rendszerességgel tartottuk összejöveteleinket, ahová sokan eljöttek a kerületből. Egy ilyen alkalommal a Felügyelet egy dolgozója írta le az állapotokat.

Az alaprobléma rövid leírása.

A cég két telephelye a lakott területtől viszonylag távol van, ipari területen. Úgy tudtuk, hogy a Mikroelektronikai Vállalat égő üzemcsarnokából kimentett sérült hordókat,

rőbb a hatóságokat bevonni. Azok szakismeretére támaszkodva világos képet kaphatunk a helyzetről.

Milyen lépéseket tettetek az információ megszerzése érdekében? Hol merültek fel nehézségek?

Korábbi tapasztalataink alapján tartottunk az ügy eltussolására irányuló szándéktól. Így tehát „konspiratív” utat választottunk. Akkoriban már igen jó kapcsolatot alakítottunk ki az illetékes szervekkel — ÁNTSZ, Környezetvédelmi Felügyelőség, Önkormányzat — megbíztak bennünk. Eljöttek tehát akkor is, amikor csak annyit mondtunk nekik, tartva attól, hogy a Felügyelet „drótot kap” valahonnan, hogy jöjjenek el megnézni „egy helyet”, mert az ott lévő állapotokat problematikusnak tartjuk.

Ha sikerült megoldani, milyen trükk segítségével történt?

Gondot tehát a kiszivárgó információ jelenthetett volna, ennek lehetőségét a leírtak szerint sikerült kizárni. Ha ugyanis nagy hirtelen valami álintézkedést tesznek a telepen, „eldugják” a bizonyítékokat – még nagyobb kár is keletkezhetett volna. A mi megérkezésünk után — az Egyesület is jelen volt a bejáráson — odahívták a felelős vezetőket is, akiknek nem volt más dolga, mint tudomásul venni a helyzetet.

Mi lett az ügy végeredménye? Ez milyen hatással volt a szervezet hírére, megítélésére?

A szakértő bizottság átvizsgálta a telepeket, s beigazolódott a gyanú: a tűzvészből kimentett anyagok (elsősorban a gázpalackok) szabálytalanul lettek kezelve. Valamint nagy mennyiségű, azonosítatlan, de mindenképpen szabálytalanul tárolt vegyi anyagra bukkantak. A környezetvédelmi felügyelőség határozatban kötelezte a Vegyi és Robbanóanyagipari Felügyeletet a veszélyes hulladék azonosítására, szabályszerű tárolására, illetve elszállítására.

Az Egyesület „rossz hírét” ipari körökben ez az akció is öregbítette. Ez a rossz hír — jó, mert így a területünkön működő vállalatok inkább igyekeznek betartani a szabályokat.

Milyen általános tanulságokkal járt az ügy, milyen mások számára is hasznosítható következtetéseket lehet belőle levonni?

Budapest - Nagytétény

BENZINKÚT A VÁROSBAN – HATVANI KÖRNYEZETVÉDŐ EGYESÜLET

Mikor történt az ügy? Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

Az 1996–97-ben játszódtott le. Hatvan központi területén, lakótelepek, óvoda, bölcsőde és általános iskola közvetlen közelében egy "tip-top kis kutat" szeretett volna építeni egy benzinkutas cég. A lakosság képviselői keretek meg minket, hogy aláírásunkkal támogassuk a tiltakozásukat.

Az alapprobléma rövid leírása.

Hatvan város hiányos költségvetésének kipótlására a lett volna szükség a majdani benzinkút telkéért kapható összeg. Az eladás ügye a képviselő-testület elé került.

A testületi döntést megelőzően a lakosság körében tiltakozó aláírásgyűjtés folyt. A testületi ülésen az aláírásokkal felszerelve megjelentünk mi, s a lakosság képviselői. Kifejthettük a benzinkút telepítését ellenző érveinket, azt hogy, miért nem tartjuk helyesnek a kút belvárosi építését. Az Önkormányzat Környezetvédelmi Albizottsága is elutasította a tervet, s ennek megfelelő határozati javaslatot terjesztett elő.

A benzinkutas cég és a támogatóik időközben ellen-aláírásgyűjtést szerveztek, az ülésen támogató aláírásokat felmutatva érveltek a benzinkút gazdasági haszna és környezetbarát volta mellett.

A testületi szavazás eredménye döntetlen lett. A döntés egy későbbi időpontra tolódott.

Ekkor kapcsolódtunk be aktívabban az ügybe. Közvetlenül a döntéshozókat céloztuk meg: szakmai anyagokat küldtünk a testületi tagoknak. Mindenkinek személyesen, külön-külön, a lakáscímére. Ezekben kifejtettük, mit jelent egy lakótelepen a benzinkút, és miért nem kell ez Hatvannak. Leírtuk, hogy növeli a forgalmat és ezáltal a lég- és zajszennyezést — lakóterület és gyermekintézmények közelében. Felhívtuk a figyelmüket, hogy a tervezett telepítés a jövőben lehetetlenné tenné a forgalomcsillapítást, elterelő út és sétáló utca kijelölésének lehetőségét — mert ha ott van a kút, akkor annak működni kell!

Majd érkezett a következő testületi ülés: a szavazás eredménye ismét döntetlen lett! A Környezetvédelmi Albizottság továbbra is kiállt a terv elutasítása mellett. A döntésképtelen helyzet nem volt tovább tartható. A képviselő-testület elfogadta, hogy az 1997 novemberi NATO népszavazással egyidőben rendezzenek helyi népszavazást a benzinkút ügyéről.

A lakosság 4 : 1,5 arányban arra szavazott, hogy ne épüljön fel a benzinkút!

A népszavazás kiírása egyesületünk véleménye szerint igen szerencsés kezdeményezés volt. Úgy gondoljuk, hogy a hasonló, a lakosság életkörülményeit jelentősen befolyásoló döntések körülményeit és következményeit igen gondosan kell megvizsgálnia a testületnek. Nem szükséges minden ügyben népszavazást elrendelni, de meg kell találni azokat a fórumokat, ahol a polgárok véleményét, akaratát, szándékait objektíven fel lehet mérni. Ez most csak egy népszavazás útján sikerült — ám e nélkül is tudni lehetett volna mit akarnak a lakosok. A társadalmi kommunikációt és a demokráciát bizony még tanulni kell!

Az egyesületünk is foglalkozott népszavazás kezdeményezésével. Meggyőződésünk volt ugyan, hogy a polgárok többsége ellenzi a kút telepítését, mégsem vállaltuk fel, mert nem láttunk magunk mögött olyan intenzív lakossági támogatást, amely biztosította volna a szavazás sikerességét. Tartottunk attól, hogy nem lesz megfelelő a részvételi arány és így a szavazás érvénytelen lesz. A mai napig nem tudjuk, mi lett volna, ha mi kezdeményezzük a népszavazást, s arra a másiktól függetlenül kerül sor. Talán végig kellett volna járni a lakosságot és alaposan felmérni, elmennének-e elegen? Ezt a terhet megfelelő apparátus híján nem tudtuk vállalni. Talán ki kellene dolgozni a hasonló esetekre valamilyen módszert?

Az egyesület munkáját a mostani esetben nagyon hatékonynak gondoljuk. Jó és célszerű eljárás volt a döntéshozók közvetlen megkeresése. Fölmerült egy tüntetés megszervezésének gondolata is, de elvetettük az ötletet. Nem akartuk fokozni az amúgy is nagyon komoly feszültséget a városban. 4/2/10

Nem tartozik közvetlenül a most tárgyalt kérdéskörbe, de fontosnak tartjuk fölvetni a kérdést, ami így szól: *"Lehet-e tagja egy környezetvédő egyesületnek az, aki nyilvánvalóan környezetszennyező tevékenységet folytat, vagy azt támogatja?"* Ugyanis a benzinkúttal szimpatizáló csoportból néhányan szívesen beléptek volna egyesületünkbe.

Bár lehet, hogy nem jól gondoljuk....

Hatvani Környezetvédő Egyesület

7. DOROG – HULLADÉKÉGETŐ — DOROGI KÖRNYEZETVÉDELMI EGYESÜLET

Mikor történt az ügy? Az alapprobléma rövid leírása.

A Dorogi Környezetvédő Egyesület (DKE) elnöke — *dr. Dávid Anna* — 1996 november 27.-én bejelentést tett az illetékes környezetvédelmi hatóságnak, hogy a *Dorogi Hulladékégető Kft.* veszélyes hulladékot, amit a kazincbarcikai Framochem Kft.-től vett át megsemmisítésre, szivárog az általa, a MÁV-tól szabálytalanul bérelt kocsikból. A későbbi vizsgálat azt derítette ki, hogy a MÁV telepén lévő tartálykocsikról, amelyekben a megsemmisítésre váró veszélyes hulladék volt, egy éjjel ismeretlen tettesek leszedték az úgynevezett „szeleporsó gyűrűket” (valószínűleg azt hitték, hogy gázolaj van a tartályokban), és ezért a hulladék leszivárgása megkezdődött a talajba.

Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

A hír a DKE-hez lakossági bejelentés alapján jutott el, miután az emberek már egy ideje panaszkodtak, hogy furcsa illatok terjengenek a vasútállomás környékén. Ezt követően dr. Dávid Anna kiment a helyszínre, s miután saját szemével is tapasztalta, – bizonyíték gyanánt levette a kocsiról az azonosító bárcát, s másnap ezek fénymásolatát mellékelve, megírta a feljelentést a Dorogi Hulladékégető Kft. ellen az Észak-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőséghez.

A bejelentés után a hatóság kétszer a helyszínen járt, majd 1997 április 11.-én határozatot hozott a tevékenység beszüntetésére és 25 millió (!) forint bírsággal sújtotta a Hulladékégető Kft.-t.

Tisztában voltak-e azzal, hogy milyen információkra van szükség? Tudták-e, honnan kell ezeket beszerezni?

A Hulladékégető Kft. sorozatos szabálysértései már kellő gyakorlatot alakítottak

Mivel a Hulladékégető Kft.-t illető ügyek a Környezetvédelmi (Fő)Felügyelőség illetőleg bíróság előtt zajlanak, ezért nélkülözhetetlen, hogy ügyvéd(ek)et is igénybe vegyünk. Az eljárásokhoz szükséges egyéb jogszabályi háttérrel mindig sűgásuk alapján kerestük ki.

Az információkat vagy saját megfigyelésünk alapján, vagy — és ez jelenti a döntő többséget — lakossági bejelentés útján tudjuk megszerezni, mint a jelen esetben is (*Farmochem-ügy*). A konkrét feljelentéseket általában magunk fogalmazzuk meg, s a nyerspéldányt szoktuk elküldeni a jogászoknak, akik azt pontosítják.

Hol merültek fel nehézségek?

Nehézségek általában a hatóságok oldalán merülnek fel — lassúak, bürokratikusak. Ezt sajnos csak egy átfogó reformmal lehetne megjavítani, de túl a panaszkodáson, legalább (többé-kevésbé) működik a rendszer. Annál inkább aggasztó a helyzet — s szerintünk ez országos, vagy inkább kelet-közép-európai állapot — hogy a környezetszennyező cégek nem működnek együtt velünk. Pedig az egyik környezetvédelmi alapelv, a *társadalmi részvétel* elve szerint a társadalmi részvétel hatékonyságához a társadalomnak/társadalmi szervezetek információra van szüksége. Ez az információhoz jutás lehet *aktív* vagy *passzív*. Az aktív információhoz jutás a társadalom rendszeres informálását jelenti, amit *Nemzeti Környezetvédelmi Program* segít megvalósítani. A passzív információhoz jutás — nekünk most ez a fontosabb — az információk kérésre való kiadását jelenti; azonban az adatvédelmi törvény hiányossága miatt az ezekhez való hozzáférés eléggé nehézkes, mivel a szennyező cégek *üzleti titokra* hivatkoznak.

Sajnos, a már említett *"államigazgatási malmok"* lassúsága miatt lezárt esetről nem tudunk beszámolni. A jelen ügy még 1996-ban indult, s az 1997. áprilisi első fokú határozatot megfellebbező Hulladékégetőnek még ma sem kellett kifizetnie a 25 millió forintos bírságot. A tartályok tárolását sem kellett megoldaniuk, hanem elég volt nekik *"odébtolni"* egy szomszédos falu területére, s ott ugyanúgy tárolhatják *őrizetlenül*.

Ha sikerült megoldani, milyen trükk segítségével történt?

Még egyszer szeretnénk hangsúlyozni, hogy az ügyek esetleges sikeréhez nagyban hozzájárulnak a lakossági bejelentések, s az Egyesület tagjainak észrevételei. Trükköket nem igazán tudunk mondani, a legfontosabb talán az, hogy nyitott szemmel és füllel kell járni az utcán, és ha netalán valami turpisság a tudomásunkra jut, addig kell a hatóságok nyakára járni, amíg csak lehet.

Milyen általános tanulságokkal járt az ügy, milyen mások számára is hasznosítható következtetéseket lehet belőle levonni?

Eddigi tevékenységünk eredményeit összegezve, talán legfontosabb a megfelelő információs hálózat kiépítése. Sajnos — gondoljuk ezzel más szervezet is így van — a tényleges, aktív taglétszámunk nagyon kevés. Így fel kell ébreszteni az emberekben, hogy a környezetvédelem talán a az egyik legfontosabb kérdés mind szűkebb hazánkban, mint pedig globális szinten. Azzal, hogy segítenek nekünk és nyitott szemmel járnak az utcán, rövid távon maguknak tesznek jót, de hosszú távon gyermekeiknek, unokáinknak teremtik meg — e kicsi és jelentéktelennek tűnő odafigyeléssel — a biztosabb jövőt.

Ezért nem győzzük hangsúlyozni azt, hogy a hozzánk hasonló társadalmi szervezeteknek rendkívül széles alapokon kell nyugodniuk, hogy a zászlajukra tűzött céljaikat valóban és eredményesen tudják megoldani.

Az ügy konkrét tanulsága az, hogy meg kell teremteni a környezetszennyező cégek társadalmi ellenőrzését, nem szabad belenyugodni a látszat-környezetvédelmi propagandába, s a veszélyes anyagokat termelő vagy megsemmisítő cégek elleni folyamatos támadással — természetesen csak ha jogosak — kell rászorítani őket arra, hogyne csak a profitra törekedjenek, hanem a környezetvédelmet is tartsák szem előtt.

Baráth Attila

Dorogi Környezetvédő Egyesület

8. NAGYTÉTÉNY — METALLOCHEMIA — ZÖLD JÖVŐ

Mikor történt az ügy? Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

Szervezetünk alapügye volt ez, azt is mondhatjuk a rendszerváltozás egyik szimbolikus eseménye.

Az esettel én 1989 tavaszán ismerkedtem meg, amikor két „magányos harcos keresett fel: *Bodó Ágnes* és *Firisz Sándor*, akik később a *Zöld Jövő* alapítói között is ott voltak. Azt akarták, hogy most már tegyünk valamit, mert tarthatatlan a helyzet. A lassú demokratizálódási folyamat azt a reményt ébresztette bennünk és a tétényiekben, hogy most már végre

Még a nyolcvanas években is adott itt ki a tanács építési engedélyt! A szennyezettség ténye már a hetvenes években nyilvánvaló lett. A vidék alkalmanként a szó szoros értelmében „elszürkült” az ólomtól. Az állatok elhullottak, az emberek ólommérgezést kaptak. 1977-ben leállították az ólomkohót, maradt az ólomöntés és a rézkohászat illetve a fémhulladék (közte akkumulátorok) feldolgozása. Az előkészített anyagot az NDK-ba szállították kohósításra, majd vissza ólomtermékek gyártására. A környezeti, egészségügyi veszély nyilvánvaló volt, ám beszélni nem lehetett róla, az információk elsüllyedtek. Az üzemet ugyan korszerűsítették — szűrőberendezéseket szereltek fel — de például a telep területének felét fedő, mintegy 200 000 m³ tömegű, elsősorban réz és ólom salakot tartalmazó meddőhányóval nem történt semmi.

Tisztában voltatok-e azzal, hogy milyen információkra van szükség?

Szerettük volna pontosan megismerni a környezeti állapotokat: a talaj, a vizek szennyezettségét; az üzem anyagmérlegét, a kibocsátási adatokat; a lakosság egészségi állapotát. A korlátozott nyilvánosság korában voltunk: az információk nagyon lassan, vontatottan érkeztek. Sok volt a mellébeszélés, a félrevezetés, az álhír. A rendszerváltásig gyakorlatilag így volt ez. Pedig már 1989 őszén elkezdtek levelekkel bombázni a környezetvédelmi minisztériumot, a kerületi tanácsot, minden környezeti szempontból releváns hivatalt. Természetesen megkerestük magát az üzemet is; még gyárlátogatásra is sor került.

Milyen lépéseket tettek az információk megszerzése érdekében? Tudtátok-e, honnan kell ezeket beszerezni? Hol merültek fel nehézségek? Ha sikerült megoldani, milyen trükk segítségével történt?

Az információk megszerzése a hagyományos utakon itt sem ment. Az elküldött levelekre a hivatalos szervek részéről kitérő válsz érkezett, vagy nagy volt a hallgatás. De persze a hírek csak-csak szivárogtak, köszönhetően a szakmai kapcsolatoknak. Így jutottunk hozzá például a *Gödöllői Agrártudományi Egyetem* korábbi vizsgálati adataihoz, amelyek dokumentálták a térség talajának ólommal és más nehézfémekkel való szennyezettségét. 1989 júniusában egy nyilvános lakossági fórumon *Kékesi Olga* doktornő ismertette a 80-as évek rákhalálzására vonatkozó adatait — ezek szerint például Nagytétény kertvárosi része, amely közvetlenül a Metallochemia mellett fekszik, országosan kiemelkedő magas arányt mutatott. A legaktívabb időszakban hetente rendeztünk fórumokat, ahol sok mindenre fény derült. De persze voltak félrevivő állviták is: például a nyakunkra küldött környezetvédelmi szakemberrel, aki állandóan a Duna szennyezettségével jött, meg *Szatmári Jenő István* újságíróval, aki az ivóvíz szennyezettsége felé próbálta terelni az

A tanulmány az üzem továbbfejlesztésének megalapozásához készült — de ez elmaradt. De más sem történt: a jelentést titkosították, íróasztalfiókba süllyesztették. A szöveghez a *Metalloglobus* (a tulajdonos) vezetőivel való (akkor már) rendszeres találkozók során jutottunk.

Mi lett az ügy végeredménye? Ez milyen hatással volt a szervezet hírére, megítélésére?

A „magánjellegű” vizsgálatokról és a többi birtokunkba jutott adatról 1990 májusában tájékoztattuk a KÖJÁLT. Az eredmény az lett, hogy — saját vizsgálatait után — azonnali hatállyal bezárta az üzemet. Ekkor felszólították a lakosságot — ne fogyasszanak a környéken termelt zöldségből. A *Zöld Jövő* aktivistái hangosbemondós rendőrautóval járták a környéket és tájékoztatták erről a polgárokat.

Mindebbe belejátszott a rendszerváltás eufórikus hangulata. De a bezárás persze rosszul érintette a gyár megmaradt 10–150 dolgozóját, tiltakoztak is tevékenységünk ellen — de a lakosság mellettünk volt.

Végeredmény nincs: noha az üzem megszűnt, a felszereléseket, anyagokat és a hulladékot elszállították. De maradt a szennyezés. Felmérések, tervek készültek a környék rehabilitációjára, a kárelhárításra. Több éves meddő, vitákkal teli időszak következett. A kulcshelyzetben lévőknél hiányzott a jóakarát. Már 1990-ben kártérítési per indult, amelyben az önkormányzat képviseli a lakók érdekét — de ez is egy sokéves folyamat, ami valószínűleg peren kívüli megegyezéssel zárul.

Hírünk sajnos negatív értelemben is megnőtt — sokan támadtak minket a történetek miatt, mondván rossz híret keltettük a környéknek, csökkent az ingatlanok értéke, elvettük az emberek munkáját. Mi nem csak utólag mondjuk, hogy nem a bezáratást akartuk, hanem a környezetkímélő tevékenységre szorítást.

Milyen általános tanulságokkal járt az ügy, milyen mások számára is hasznosítható következtetéseket lehet belőle levonni?

Tanulság sok van. Például az, hogy a széles kapcsolatrendszer, a jó informális összeköttetések sokat segítenek. Vagy az, hogy az ilyen sokrétű ügyben mindig sokféle érdek sérül — és sérül emiatt az egyesület is. Jó az, ha a sajtó foglalkozik a dolgokkal, de bulvár ízű megnyilvánulások sokat ronthatnak. Végig kell vinni a dolgokat, semmit sem szabad

9. A GARÉI VESZÉLYES HULLADÉK — DUNÁNTÚL KÖRNYEZETVÉDŐ SZÖVETSÉG

Mikor történt az ügy? Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

A garéi veszélyes hulladék tároló ügye a hetvenes évek végén kezdődött. A *Budapesti Vegyiművek* (a továbbiakban: BVM) igen jelentős mennyiségű, közelebbről pontosan ma sem ismert összetételű vegyipari hulladékot szállított a Garé határában lévő telephelyre. Összesen mintegy 17 000 tonna, mintegy 65 000 hordóban elhelyezett anyag került az érintetlen mezőgazdasági vidékre. Az akkori előírások lehetővé tették, hogy csak úgy lerakják a dolgokat, nem számolva a környezetet mérgező következményekkel. A környéken lassan elindult a szóbeszéd. Azonban senki sem tudott semmi pontosat. Munkám során bukkantam rá bizonyos vegyi anyagok rákkeltő hatásáról szóló közleményre. Ez indított az alaposabb vizsgálatra.

Az alapprobléma rövid leírása.

A lakosságnak semmiféle információja sem volt az őket és környezetüket fenyegető veszélyről. A BVM semmit sem mondott. A hulladéktároló és a vidék elszennyeződése nyilvánvalóvá vált: a korrodálódó hordókból kifolyt az anyag, terjengett a bűz. Ugyanakkor furcsa megbetegedések történtek. Tarthatatlanná vált a helyzet. De semmiféle jele sem volt, hogy a gondokat a felelősök meg akarják oldani. A rendszerváltás után sorra került volna a BVM magánosítása, de addigra olyan drágává vált a környezet mentesítése, hogy a nyereséges eladásról szó sem lehetett. Ekkor, francia cég belépésével, a BVM üzletet látott a mentesítési folyamatban: a telephelyre veszélyes hulladék égető mű felépítését tervezték. Így akarták ártalmatlanítani a vegyi anyagokat, ám a mű kapacitását az ott lévő anyag sokszorosára tervezték. Ez azzal járt volna, hogy a vidék ipari tájja alakul: hiszen a művet odaszállított anyagokkal akarták tovább működtetni. A veszélyes hulladék égető nem csak a közvetlen közelben lévő kicsi falvakat, hanem a hatáskörében lévő Harkányt és gyógyfürdőjét, illetve a villányi borvidéket is fenyegette volna. Tehát két összefüggő, de nem azonos probléma van: a hulladék illetve a hulladékégető ügye.

Tisztában voltatok-e azzal, hogy milyen információkra van szükség? Tudtátok-e, honnan kell ezeket beszerezni? Hol merültek fel nehézségek?

Tudtuk, hogy elsősorban azt kell tisztázni, milyen jellegű anyagok vannak a lerakóban és ezek milyen környezet- és egészségkárosító hatásúak. A BVM nem nagyon akart információkkal szolgálni. Valamint ismereteket kellett szerezni ezek biztonságos

anyag: klórbenzol és dioxin. Ezt nyilvánosságra hoztuk, provokáltuk az illetékeseket. A hatás nem is maradt el: éppen a következő Föld Napján jelent meg egy ellencikk: „*Vaklármát csaptak a pécsi zöldek!*” címmel. Ebben azt állították, hogy a telepen csak klórbenzol van, a dioxint visszaszállították a gyártásban kooperáló cég ausztriai telephelyére.

Nyilvánvaló lett, hogy a helyszínen vett anyagminták elemzésével kell az igazunkat bizonyítani. Aktivistáink behatoltak a tároló területére és megszerezték a mintákat. Sajnos, a szükséges elemzéseket pénzhiány miatt nem tudtuk elvégezni. Viszont készültek fényképfelvételek, amelyekkel alátámaszthattuk igazunkat. Hozzájutottunk bizonyos megsemmisítésre ítélt iratokhoz is.

1992-ben az MTVSZ támogatásával fórumot szervezetünk „*Kampány a környezeti jogokért*” címmel. Ennek eredményeként elértük, hogy az égetőmű tenderkiírásának elbírálásába bevontak minket is, s így újabb, fontos információkra tehattünk szert. A nyertes francia cégről az *Európa Parlament Zöld Frakciójának* segítségével kaptunk híreket.

Mi lett az ügy végeredménye? Ez milyen hatással volt a szervezet hírére, megítélésére?

Az ügy jelentős magyar és nemzetközi sajtónyilvánosságot kapott, így nehezebben lehetett maszatolni, ferdíteni, információkat letagadni. Sok szereplő, köztük politikusok is bekapcsolódtak a folyamatba. Az országos nyilvánosság eredményeként ma már valószínűleg nem épül égető Garén és a hulladék eltüntetését és sikerül megoldani. Igen jó kapcsolat alakult ki a lakossággal, a zöld értékek tudatosodtak a számukra, a környezetvédő mozgalom jó híre nőtt. Az „ellenfelek” megtanulták becsülni a zöld aktivisták értékét; ma már nyilvánvaló a számukra, hogy nem lehet őket egy mozdulattal lesöpörni az asztról.

A környezetvédők megalakították a „*Dunántúl*” *Környezetvédő Szövetséget* és ügyfélként bejelentkezve immár élhetünk irat-betekintési jogunkkal. Ma már társadalmi ellenőrzést gyakorolunk a lerakó felszámolása felett, amelynek költséget 1997-ben a KTM biztosította.

hogyan az MO autóút tervezett nyomvonala átszeli Nagytétényt, mégpedig közvetlenül a lakótelep mellett.

Ekkor még nem alakult meg az egyesület — de a lakótelepen működött egy társadalmi bizottság, amely a Metallochemia működése ellen tiltakozott, a művelődési központban már létezett a *Zöld Jövő Környezeti Központ* — ez volt az alapja a későbbi társadalmi szervezetnek.

Az alapprobléma rövid leírása.

Amikor megindult a Budapestet körbefonó, az átmenő forgalom elvezetésére szolgáló MO autóút (amely később autópályává bővíthető) még jóval délebbre, a nagytétényi vasútállomás térségében érintette volna településünket, a híd itt ment volna át Halásztelek magasságában a Csepel-szigetre. 1979-ben a fővárosi illetékesek kérésre „feltölték” a pályát s hidat, azzal az indoklással, hogy az így majd segítheti a kerületek közti (városon belüli) közlekedést. A nyilvánosság akkori körülményei között ez a hír nem jutott el a lakossághoz. Minderre csak a pesti szakasz, illetve a Duna híd építésekor derült fény. Ekkor már elég késő volt ahhoz, hogy a helyzetet alapjaiban orvosolni lehessen. A megváltoztatott nyomvonal a pusztaszabolcsi vasút mentén haladva közvetlenül érinti lakótelepet, kettészeli a kertvárosi részt, majd Diósdra fut ki — mindenféle jelentős bontásokkal. S mindez abban az időszakban történt, amikor a nagytétényi polgároknak kezdett tudatosodni lakóhelyük nagyfokú környezeti terheltsége. Gondoljunk csak a Metallochemia, a Chinoin vegyi üzemek szennyezésére, a sertéshizlalda problémáira. A polgárság teli volt feszültséggel, elkeseredettséggel.

Tisztában voltak-e azzal, hogy milyen információkra van szükség? Tudták-e, honnan kell ezeket beszerezni? Hol merültek fel nehézségek?

Az informálódás tekintetében ez az ügy talán nem klasszikus környezetvédelmi példa, de nem tanulság nélküli. Miután kiderült az új nyomvonal vezetése, elkezdünk utánajárni annak, készült-e környezetvédelmi illetve közegészségügyi hatásvizsgálat — természetesen nem — milyen alternatív vonalvezetés jöhet még szóba. Nem volt ismert a potenciálisan érintett lakosság egészségi állapota, s a környezeti helyzetet pontosan rögzítő felmérés sem volt.

Ha sikerült megoldani, milyen trükk segítségével történt?

1989 tavaszán, egy újabb lakossági fórumon ismertették a végső terveket. Ekkor

azonban a Fővárosi Tanács felülbírálta. 1990 tavasza, a rendszerváltozás, a hatalom hangulatának megváltozása, hozott némi eredményt.

Az UVATERV kidolgozott egy alternatív nyomvonal változatot. Lakossági fórumok sorozatára került sor, ezeken alkalmanként a beruházók, a minisztériumok képviselői közötti vitával.

Az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága is foglalkozott az üggyel, és kérte a közlekedési minisztert vizsgálta felül a budai szakasz nyomvonalát. Mindezek során sok információval megismerkedhettek az érintettek. A fő gond azonban az volt, hogy a minisztériumi döntéshozók, beruházók, hivatalos tervezők, szakértők semmiképpen sem akartak már változtatni a nyomvonalon. Ám burkoltan az is elhangzott, hogy az adott időpontban már máshogyan terveztek volna.

Mi lett az ügy végeredménye? Ez milyen hatással volt a szervezet hírére, megítélésére?

Megoldani, az eredeti szándékaink szerint, nem sikerült az ügyet. Az autót a tervezett vonalon megépült, elkészült a védművek jelentős része is. Ám éppen a küzdelem során jött létre, erősödött meg az egyesület. Sok mindent megtanultunk; megismertük a lakosság mozgósításának technikáit, a fórumok, az aláírásgyűjtés szervezését, a döntéshozók presszionálásának módszerét, a sajtónyilvánosság használatát. Az általunk követelt tanulmányok, dokumentumok jó része elkészült. Mindez ismertségünkre, elismertségünkre igen jó hatással volt.

Összességében azonban a lakosság első kedvezőtlen benyomását is megszerezte az „új” demokráciáról. Sokan elvesztették a kedvüket — noha az ügy jelentős része a rendszerváltozás előtti időben zajlott le.

Milyen általános tanulságokkal járt az ügy, milyen mások számára is hasznosítható következtetéseket lehet belőle levonni?

A tanulságot akkor is érdemes megfogalmazni, ha tudjuk, hogy a fő történések egy átmeneti időszakban estek meg. Ma már látható, hogy mára a döntés-előkészítési folyamat nem nagyon javult. Az ügynevezett szakértő technokraták meg az államigazgatás döntéshozóinak hatalmi monopólium alig gyengült. Új elem a mindent átható üzleti szempont, meg az ebből következő korrupció. Még sem kell feladni a reményt! Igen

11. SIROKI ELHAGYOTT ÜZEMANYAG TÁROLÓK — ÉLETFA, EGER

Mikor történt az ügy? Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

1996 augusztusában érkezett az Életfa Környezetvédő Szövetséghez a lakossági bejelentés, hogy *Sirok–Kőkútpuszta* határától mintegy 2 kilométerre elhagyott üzemanyag tároló létesítmények találhatóak, bennük ismeretlen eredetű folyadékkal. A hír az egyik iskolai csoportunk tagjának édesapjától jutott el hozzánk, aki gombaszedés közben akadt rá a tartályokra.

Az alapprobléma rövid leírása.

Az erdőben az út mellett mintegy 25–30 méterre ismeretlen űrtartalmú, mintegy 7 méter mélységűre becsült és 10 méter átmérőjű vasbeton szerkezetű tárolómedencék találhatók, megrongált állapotban — összesen három. Kettőben ezek közül fáradt olaj jellegű anyag volt észlelhető. Bejelentésünkre az *Észak-Magyarországi Környezetvédelmi Felügyelőség* mintát vett az anyagból. A tartályoktól 150–200 méterre kutak találhatók, így a tartályok esetleges sérülése komoly szennyeződést okozhat.

Tisztában voltak-e azzal, hogy milyen információkra van szükség? Tudták-e, honnan kell ezeket beszerezni? Milyen lépéseket tettek az információ megszerzése érdekében?

Pontosan tudtuk, hogy milyen információkat kell beszerezni, és azt is, hogy kikhez kell fordulni. A következő hatóságok bevonására került sor:

- Észak-Magyarországi Környezetvédelmi Felügyelőség
- Siroki Polgármesteri Hivatal
- Verpeléti Polgármesteri Hivatal

Értesítettük a sajtót is, mert hasonló esetekben már olyan tapasztalatokat szereztünk, hogy a nyilvánosság elengedhetetlenül szükséges a problémák megoldásához

Hol merültek fel nehézségek? Ha sikerült megoldani, milyen trükk segítségével történt?

Mivel a Dózsa MGTSZ-nél történt változások következtében a kérdéses terület nyilvános árverésen egy magánszemély tulajdonába került, ezért azóta is vita folyik arról, hogy kit és milyen mértékben terhel felelősség.

Mi lett az ügy végeredménye? Ez milyen hatással volt a szervezet hírére, megítélésére?

A környezetszennyezésnek nincs gazdája — a tulajdonviszonyok rendezetlensége miatt alakulhatott ki ez a helyzet. Az ügy nyilvánosságát sikerült biztosítani, az országos sajtó is többször foglalkozott vele. Sajnos, a mai napig nem tudjuk, hogy végül is kit terhel a felelősség, és ki kötelezhető a tetemes elhárítási költség megfizetésére.

Az ügy jó hatással volt az Életfa Környezetvédő Szövetség tekintélyére és megítélésére, hiszen az újságokból nagyon sokan értesültek arról, hogy jelentős környezetveszélyeztetést tártunk fel.

Milyen általános tanulságokkal járt az ügy, milyen mások számára is hasznosítható következtetéseket lehet belőle levonni?

Az általánosítható tanulságok közül az alábbiakat említem:

- a szemlélet és tudatformáló munka, különösen a fiatalok körében azt eredményezi, hogy nagyon sok információ befuthat a szervezetekhez
- a befutott információk hitelességéről célszerű helyszíni szemle során meggyőződni
- nagyon fontos a megfelelő felkészültségű szakemberek bevonása az ügy felmérésébe és a szükséges lépések meghatározásába

Következésképpen végig kell kísérni az ügyet, és levonni a tanulságot, ami ebben az esetben a tulajdonos-váltási folyamat jogi rendezetlenségére vezethető vissza. Az új tulajdonos a területet úgy vette át, hogy nem derült fény a tartályok állapotára, és elmaradt a környezet állapotának felmérése is.

*Életfa Környezetvédő Szövetség
Eger*

KOLOFON:

FELELŐS KIADÓ: FOLTÁNYI ZSUZSA IGAZGATÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ: MÓRA VERONIKA

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: FULMEN KIADÓ

SZEDÉSI UTASÍTÁSOK

Sorrend Move SZERINT:

1. Csatka ——— MEGVAN
2. Kengyel ———MEGVAN, JAVÍTANI
3. Hatvan – HAF———BE VAN ÍRVA
4. Nagytétény-ÁFÉSZ———BE VAN ÍRVA
5. Nagytétény – Robbanóanyag———BE VAN ÍRVA
6. Hatvan – Benzinkút——— MEGVAN!
7. Dorog———MEGVAN!
8. Nagytétény – Metallochemia———BE VAN ÍRVA
9. Garé———BE VAN ÍRVA

TOVÁBBIAK:

? Életfa ———BE VAN ÍRVA

? Nagytétény m0 ———BE VAN ÍRVA, DE MoVenál NEM
SZEREPEL, MI LEGYEN VELE ?

Mikor történt az ügy? Hogyan jutott el a szervezethez a hír?

Az alapprobléma rövid leírása.

Tisztában voltatok-e azzal, hogy milyen információkra van szükség? Tudtátok-e, honnan kell ezeket beszerezni?

Milyen lépéseket tettetek a az információ megszerzése érdekében?

Hol merültek fel nehézségek?

Ha sikerült megoldani, milyen trükk segítségével történt?

Milyen általános tanulságokkal járt az ügy, milyen mások számára is hasznosítható következtetéseket lehet belőle levonni?

Olár Lacinak

Kedves Laci!

Néhány szó a szedésről. Mint látod, több betűtípust és formát használtam. Ezeket kedvedre változtathatod – de FONTOS! A jogi részben New Times Roman CE mellett Arial CE is van. Az Arial-lal szedett szövegeket én írtam, s a szerzővel úgy egyeztünk meg, hogy az én szövegem eltérő betűtípussal kerül a füzetbe.